

SAMFUNNSSTRAFF – UTVIKLINGEN I BESTEMMELSENS ANVENDELSESOMRÅDE

Kandidatnummer: 325
Leveringsfrist: 25.04.2007.
Til sammen 17 991 ord.

25.04.2007

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>KAPITTEL 1 INNLEDNING OG HISTORIKK</u>	<u>3</u>
1.1	Bakgrunn	3
1.2	Problemstilling og avgrensning	3
1.3	Metode og rettskilder	4
1.4	Definisjoner	5
1.5	Historikk – fra prøveprosjekt via samfunnstjeneste til samfunnsstraff	6
1.5.1	Fra prøveprosjekt til egen reaksjonsform	6
1.5.2	Samfunnstjeneste - perioden 1991-2002	12
1.5.3	Samfunnsstraff innføres i 2002	15
1.5.4	Lovendringen av 2006	18
1.5.5	Ny straffelov	19
1.5.6	Sakstyper	20
1.5.7	Hva skal samfunnsstraffen inneholde?	23
<u>2</u>	<u>KAPITTEL 2 SAMFUNNSSTRAFFENS ANVENDELSESOMRÅDE</u>	<u>28</u>
2.1	Innledning	28
2.2	Høyesteretts praksis 2002-2007	28
2.2.1	Grunnlaget for fremstillingen og gjeldende rett	28
2.2.2	Avgrensning og systematikk	30
2.2.3	Den grunnleggende avgjørelsen, Rt. 2002 s.1403	31
2.2.4	Høyesteretts kriterier for bruk av samfunnsstraff 2002-2007	33
2.2.5	Finnes et mellomstykke mellom ubetinget og betinget straff der det idømmes samfunnsstraff?	63
2.3	Oppsummering – Høyesteretts kriterier for bruk av samfunnsstraff	65
<u>3</u>	<u>KAPITTEL 3 SAMFUNNSSTRAFFENS FREMTID</u>	<u>68</u>

3.1.1	Stemningen i samfunnet	68
3.1.2	Oppsummering – utviklingen i bestemmelsens anvendelsesområde	71

LITTERATURLISTE **73**

VEDLEGG **I**

1 Kapittel 1 Innledning og historikk

1.1 Bakgrunn

Samfunnsstraff er et aktuelt tema. Det er ikke sjelden en ser media omtale avgjørelser som går ut på samfunnsstraff. Problemstillingen er ofte om samfunnsstraff er en akseptabel reaksjon eller om samfunnsstraff er streng nok straff.

Ønsket om å begrense eller unngå bruken av ubetinget fengsel i enkeltsaker og overfor enkelte tiltalte har lang tradisjon i Norge. I over hundre år, helt siden 1894, har man hatt hjemmel for å gjøre en fengselsstraff betinget¹. Hovedtanken bak å innføre betinget fengsel i 1894 var ”å få et alternativ til de kortvarige frihetsstraffene overfor leilighetsforbrytere”². I nyere tid har man innen kriminalpolitikken vært opptatt av å finne flere alternativer til ubetinget fengsel der det av hensyn til rettshåndhevelse og samfunnets sikkerhet ikke anses nødvendig å fengsle lovbryteren. Samfunnsstraff er en slik alternativ reaksjon.

1.2 Problemstilling og avgrensning

Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr. 10, heretter straffeloven, hjemler idømmelse av samfunnsstraff i § 28a. Bestemmelsen ble vedtatt ved lov nr. 21/2001 og trådte i kraft i 1.1.2002. Dette innebar at reaksjonen samfunnstjeneste og betinget dom med tilsyn ble erstattet med samfunnsstraff. Siste endring i bestemmelsen ble vedtatt 20. mai 2005 og trådte i kraft 1. januar 2006.

¹ Bratholm og Matningsdal (2003) s. 101

² St. meld. nr 104 (1977-78) *Om kriminalpolitikken*, s. 140

Problemstillingen i denne spesialoppgaven fremgår av fremstillingens tittel og innebærer at jeg skal behandle *utviklingen i anvendelsesområdet* for samfunnsstraffen. Dette gir følgende underproblemstillinger: *I hvilke saker har Høyesterett funnet det riktig å anvende samfunnsstraff? I hvilke saker har Høyesterett vurdert å anvende samfunnsstraff, men ikke funnet reaksjonen egnet?*

Fremstillingen i det følgende er delt i tre kapitler. Dette kapitlet har jeg kalt "*Innledning og historikk*". I kapittel 2 behandles "*Samfunnsstraffens anvendelsesområde*", herunder vilkårene i § 28a og Høyesteretts avgjørelser og i kapittel 3 behandler jeg "*Samfunnsstraffens fremtid*".

I kapittel 2, som utgjør fremstillingens hoveddel, vil jeg gjennomgå Høyesteretts praksis fra og med lovendringen i 2002 og se på *hvilke vurderingskriterier Høyesterett oppstiller* for å avgjøre om samfunnsstraff er en aktuell reaksjon eller ei. Kriteriene oppsummerer jeg i avsnitt 2.3. For øvrig har jeg arbeidet mye med dissensavgjørelsene og sett på *om det er bestemte sakstyper Høyesterettsdommerne seg i mellom er uenige i*, se avsnitt 2.2.4.7.

Det foreligger etter 2002 relativt mange avgjørelser vedrørende samfunnsstraff. Jeg har derfor valgt å ta for meg de prinsipielt viktige avgjørelsene innenfor enkelte lovbruddskategorier. Noen saker behandles kort, mens noen vil være gjenstand for en grundigere behandling. Jeg redegjør for avgrensning og systematisering av rettspraksis i avsnitt 2.2.2.

1.3 Metode og rettskilder

I denne fremstillingen vil jeg benytte ordinær juridisk metode og ta utgangspunkt i lovteksten og forarbeidene. Videre vil jeg legge stor vekt på rettspraksis, da bestemmelsens anvendelsesområde er blitt fastlagt, og har utviklet seg, gjennom domstolenes avgjørelser.

Kun Høyesteretts praksis vil bli behandlet da disse avgjørelsene er mange og av prinsipiell art. Det er imidlertid viktig å understreke at det foreligger en meget betydelig underrettspraksis på idømmelse av samfunnstjeneste og samfunnsstraff, se avsnitt 2.2.1.

I den historiske delen av oppgaven har jeg brukt noe rettspraksis, men i størst grad lovtekst, forarbeider, juridiske artikler og øvrig teori. Denne delen er relativt kortfattet, noe som har sammenheng med spesialoppgavens størrelsesmessige begrensning.

1.4 Definisjoner

I en strafferettslig fremstilling som denne velger jeg innledningsvis meget kort å belyse *hvorfor* vi straffer. Straffen, i denne fremstillingen samfunnsstraffen, skal ha et formål. I denne sammenheng er individual- og allmennprevensjon sentrale begreper som jeg kommer jeg tilbake til gjennom hele fremstillingen. Individualprevensjon kan defineres slik:

”Grunntanken bak individualprevensjonen er at straffen skal rette seg mot den som har brutt en lov. Det er ikke lovbrysterens nabo eller den almene befolkning som skal bli mer lovlydige av straffen, men den dømte selv. Straffen skal virke slik at den dømte ikke faller tilbake til nye ulovligheter etter at han har sonet ferdig. [...]”³

Allmennprevensjon kan defineres som følger:

”Almenprevensjon betyr at man ved å straffe tar sikte på å påvirke andre enn den enkelte lovbryster, slik at de ikke begår lovbrudd. [...] Straff skal være nyttig, den skal redusere kriminalitetsomfanget ved å virke:

- *avskrekkende, ved å vekke frykt,*
- *moraldannende, ved å skape ansvars- og pliktfølelse,*

³ Larsson (1997) s. 349.

- *vanedannende, ved at lovlidigheten blir vanlig uten at man tenker over det.*⁴

Om Høyesteretts bruk av allmenn- og individualpreventive hensyn i relasjon til samfunnstjeneste og samfunnsstraff viser jeg til behandlingen av rettspraksis. Jeg går nå over til å se på samfunnstjenestens og samfunnsstraffens historiske utvikling.

1.5 Historikk – fra prøveprosjekt via samfunnstjeneste til samfunnsstraff

Et historisk tilbakeblikk på reaksjonen fra prøveprosjekt med samfunnstjeneste til dagens samfunnsstraffordning er nødvendig i denne fremstillingen. Dette for å gi et mest mulig helhetlig og oversiktlig bilde av reaksjonens utvikling.

Jeg har delt den historiske fremstillingen⁵ inn i sju perioder som jeg har kalt ”*Fra prøveprosjekt til egen reaksjonsform*”, ”*Samfunnstjeneste - perioden 1991-2002*”, ”*Samfunnsstraff innføres i 2002*”, ”*Lovendringen av 2006*”, ”*Ny straffelov*”, ”*Sakstyper*” og til slutt ”*Hva skal samfunnsstraffen inneholde?*”.

I neste avsnitt behandler jeg perioden ”*Fra prøveprosjekt til egen reaksjonsform*”.

1.5.1 Fra prøveprosjekt til egen reaksjonsform

Samfunnstjeneste var et meget aktuelt strafferettslig tema i Europa på 1970-tallet. I 1974 ble ”community service” innført som prøveordning i England og i ettertid har samfunnstjenesten fått stor utbredelse der.⁶

⁴ Schafft (1997) s. 364.

⁵ Denne delen av fremstillingen er tidvis meget kortfattet grunnet oppgavens størrelsesmessige begrensning.

⁶ Bratholm og Matningsdal (2003) s. 103.

I Norge ble samfunnstjeneste innført i form av et prøveprosjekt i 1984. Dette var et resultat av St. meld. nr. 104 (1977-78) *Om kriminalpolitikken*⁷, der samfunnstjeneste samt weekend- og nattfengsel ble foreslått som alternativer til ordinær fengselsstraff.

Weekendfengsel innebar å sone i helger, mens nattfengsel innebar at den dømte kunne gå på jobb, men resten av døgnet måtte sone i fengsel⁸. Kriminalmeldingen la følgende generelle forutsetninger til grunn for alternative straffereaksjoner:

*”Det må ikke utvikle seg slik at alternative straffereaksjoner først og fremst blir benyttet som nye straffeformer i forhold til personer som i dag ikke soner i fengsel.”*⁹

Det ble med andre ord uttrykt et ønske om at de alternative straffereaksjoner skulle brukes i stedet for ubetinget fengsel – ikke i tillegg til ubetinget fengsel. Det ble også fokusert på om det kunne virke *støtende* på borgerne dersom man gjorde opp grove forbrytelser med samfunnstjeneste¹⁰. Med andre ord; hvor langt ville den alminnelige rettsfølelsen kunne strekkes – hva kunne anvendelsesområdet omfatte? I Kriminalmeldingen ble det uttalt følgende om samfunnstjeneste:

”Erfaringene fra England er positive. Likevel er det mange som savner det straffende moment i samfunnstjenesten. En del kritikere hevder at det er vanskelig å finne meningsfulle oppgaver, at systemet kun passer for dømte fra arbeiderklassen og at samfunnsarbeid knapt har noen oppdragende effekt. Likevel er ordningen blitt godt mottatt, og det har vært relativt liten svikt. Det er i første rekke overfor vinningsforbrytere at systemet har vært i bruk. Det er særlig overfor disse grupper, og grupper som dømmes for simpelt tyveri at systemet kan ha aktualitet også i Norge. Justisdepartementet vil vurdere

⁷ Heretter benevnt ”*kriminalmeldingen*”.

⁸ St.meld. nr. 104 (1977-78) s. 171-172

⁹ St.meld. nr. 104 (1977-78) s. 171.

¹⁰ Andenæs (2004) s. 410-411.

nærmere i hvilken utstrekning trekk av et tilsvarende system kan og bør innføres i Norge. I den forbindelse er det aktuelt å gjennomføre tiltak på forsøksbasis.”¹¹

Dette viser at man allerede i 1977-78 så muligheter for å sette i gang et prøveprosjekt for å se om samfunnstjeneste kunne fungere i Norge. Prosessen med å innføre reaksjonen fortsatte, og jeg siterer fra innstillingen til Stortinget i 1979-80 *”Innstilling frå justiskomiteén om kriminalpolitikken”*:

”[...] ein interessant straffereaksjon for einskilde lovbryterar.”¹²

I 1982 ble det i NOU med tittelen *”Prøveprosjekt med samfunnstjeneste”¹³* foreslått å igangsette prøveprosjekter i Rogaland, noe som ble gjort i 1984. Dette året ble det idømt samfunnstjeneste i seks saker¹⁴. I 1985 ble prøveprosjektet utvidet til Hordaland, Hedmark og Oppland.

Under prøveprosjektet forelå det visse retningslinjer¹⁵ for samfunnstjeneste, men det var ikke vedtatt en egen lovbestemmelse for reaksjonen. Hjemmelen man brukte for idømmelse av samfunnstjeneste under prøveperioden var straffeloven § 53 nr. 3, litra a) om vilkår for betinget dom. Bestemmelsen innebar ikke noen uttømmende oppregning av vilkår. Straffeloven § 53, nr. 3, bokstav a) lyder som følger:

”3. Retten kan også sette andre vilkår for utsettelsen, bl.a.:

a) at den domfelte overholder bestemmelser om oppholdssted, arbeid, utdanning eller samkvem med bestemte personer”

¹¹ St.meld. nr. 104 (1977-78) s. 172.

¹² Innst. S. nr. 175 (1979-80) s. 42 første spalte (komiteen sine merknader).

¹³ NOU 1982:4.

¹⁴ Matningsdal og Strandbakken (2004) s. 3. Det må nevnes at det forligger forskjellige tall for 1984. Larsson opererer med 24 dommer på samfunnstjeneste i 1984, jf. Larsson (1991) s. 10.

¹⁵ NOU 1982:4, avsnitt 2.7, 5, 7 og 8.

Ordlyden ”bl.a.” og ”arbeid” gav rom for idømmelse av samfunnstjeneste som et vilkår ved betinget dom og ble under prøveprosjektet gradvis innført som et alternativ til fengselsstraff.

Hvordan skulle man så avgjøre hvem som var egnet for denne reaksjonen? I retningslinjene nevnt foran fremgikk det at samfunnstjeneste skulle idømmes fortrinnsvis yngre lovbyggere siktet for vinningsforbrytelser, bilbrukstyveri, skadeverk og motorvognkjøring i alkoholpåvirket tilstand. Forutsetningen da var at bilføreren ikke var fylt 22 år da kjøringen fant sted. Påvirkningsgraden skulle heller ikke overstige 1,0 promille og det måtte ikke foreligge skjerpene omstendigheter¹⁶.

Anvendelsesområdet for samfunnstjenesten endret seg imidlertid i løpet av prøveperioden ettersom nye dommer ble avsagt. Paul Larsson uttalte at de sosiale kriteriene

”[...] ser ut til å ha blitt noe rundere, samtidig som det har vært en viss innsnevring når det gjelder arten av lovbrudd (man legger større vekt på vinningskriminalitet).”¹⁷

Antallet dommer som gikk ut på samfunnstjeneste var som tidligere nevnt lavt i starten. I 1989 var tallet imidlertid oppe i 268, og i 1990, det siste året før lovbestemmelsen trådte i kraft, var tallet oppe i om lag 620¹⁸.

Prøveprosjektet med samfunnstjeneste ble femårig, fra 1984-89. På dette tidspunktet var ordningen blitt landsomfattende. Departementet satte da opp en veiledning for bruk av samfunnstjeneste. Denne gjaldt i tiden mellom prøveprosjektet ble avsluttet og en egen lovbestemmelse om samfunnstjeneste ble satt i kraft i 1991, altså perioden 1989-1991. Veiledningen kom i form av rundskrivet ”SAMFUNNSTJENESTE – VEILEDNING FOR

¹⁶ NOU 1982:4, avsnitt 2.7 d).

¹⁷ Larsson (1991) s. 10.

¹⁸ Larsson (1991) s. 10.

DOMSTOLER, PÅTALEMYNDIGHET OG KRIMINALOMSORG I FRIHET”¹⁹ i 1989.

Om anvendelsesområdet for samfunnstjenestens ble det i rundskrivet uttalt at:

*”Generelt egner samfunnstjeneste seg best ved lovbrudd hvor de individualpreventive hensyn veier tyngst ved reaksjonsfastsettelsen. I saker hvor de allmennpreventive hensyn er fremherskende, bør ikke samfunnstjeneste benyttes.”*²⁰

Departementets syn ble fulgt opp av Høyesterett slik at det i flere avgjørelser ble foretatt en avveining mellom de individualpreventive og allmennpreventive hensyn ved idømmelse av samfunnstjeneste, se eksempelvis avgjørelsen inntatt i Rt.1988, s.1184. Jeg går nå over til å behandle prosessen med å innføre lovbestemmelsen om samfunnstjeneste.

Gjennom Ot.prp. nr 72 i 1989-90 *Om lov om endringer i straffeloven m.v.*

(*samfunnstjeneste*) ble det lagt frem forslag om å gjøre samfunnsstraffen til en av de faste straffereaksjonene i Norge. Justiskomiteen delte seg i synet på om reaksjonen skulle kunne være et alternativ til både betinget og ubetinget fengsel eller bare et alternativ til ubetinget fengsel. Flertallets forslag var at samfunnstjeneste skulle kunne idømmes for en straffbar handling som ellers ville ha medført ubetinget fengselsstraff i inntil 1 år²¹. Mindretallet ønsket derimot at den nye reaksjonsformen også skulle kunne idømmes i stedet for betinget fengsel.

Stortinget gav klarsignal til at samfunnsstraffen skulle bli en permanent ordning. Flertallets innstilling ble imidlertid endret ved at ordet ”ubetinget” ble sløyfet. Gjennom dette åpnet man for at samfunnstjeneste kunne idømmes i stedet for både betinget og ubetinget fengsel. Mindretallet fikk således gjennomslag for sitt syn og den 15. mars 1991 ble vedtaket sanksjonert. Bestemmelsen fikk sin plassering i straffeloven § 28a og trådte i kraft 1. september samme år, se avsnitt 1.5.2.

¹⁹ Rundskriv G-49/89 pr. 21.03.1989.

²⁰ Rundskriv G-49/89, punkt 3.1.

²¹ Se for øvrig Ot.prp. nr. 72 (1989-90), s. 34, avsnitt 4.5.3 og merknader til § 28a på s. 58.

I straffeloven § 15, som lister opp de alminnelige straffer, fikk samfunnstjeneste sin plassering etter frihetsstraffene, men foran bøtestraffene. Daværende²² høyesterettsdommer Helge Røstad påpekte et viktig moment i denne sammenheng:

*”Samfunnstjeneste er en form for fritidsberøvelse²³, den inngår ikke blant frihetsstraffer. Disse kan gjøres betinget etter straffeloven § 52 nr 1.”*²⁴

Legg merke til at Røstad her brukte begrepet *fritidsberøvelse*, ikke *frihetsberøvelse*. Han påpekte at samfunnstjeneste ikke inngikk sammen med frihetsstraffene, men ble plassert i mellomsjiktet mellom frihetsstraffene og bøtestraffene. Dette mellomsjiktet representerte noe nytt, og ble av Røstad omtalt som en berøvelse av fritiden - ikke friheten.

Et ytterligere moment Røstad nevnte for at samfunnstjeneste innebar noe annet enn de øvrige straffene, var at frihetsstraffer utmåles i dager, måneder eller år, mens samfunnstjeneste skulle utmåles i et visst antall timer. Lovteknisk krevdes også en særskilt hjemmel for å ilegge bot sammen med samfunnsstraff (§28a, femte ledd), noe som i følge Røstad *”gir klart til kjenne at dette ikke regnes som frihetsstraff”*²⁵.

Selv om man hadde gjort seg erfaringer under prøveprosjektet, innebar innføringen av en egen lovbestemmelse om samfunnstjeneste at man fikk en ny straffart å fastlegge anvendelsesområdet for. Dette skal jeg se nærmere på i det følgende og går nå over til å behandle perioden fra og med lovfesting i 1991.

²² Jeg har kontaktet Høyesterett og fått bekreftet at Helge Røstad var høyesterettsdommer fra 15.08.1975-31.12.1993.

²⁴ Røstad (1993) s. 352.

²⁵ Røstad (1993) s. 352.

1.5.2 Samfunnstjeneste - perioden 1991-2002

§ 28a om samfunnstjeneste trådte som nevnt i kraft fra 1.9.1991 og fikk sin plassering i straffeloven § 28a. I bestemmelsens første ledd fremgikk vilkårene for samfunnstjeneste slik:

”Samfunnstjeneste på inntil 360 timer kan idømmes for straffbare handlinger som ellers ville medført fengselsstraff i inntil 1 år. Begrensningen på 1 års fengsel kan likevel fravikes når sterke grunner taler for at samfunnstjeneste idømmes. Samfunnstjeneste kan bare idømmes når hensynet til den alminnelige lovlydighet gjør det forsvarlig, og den siktede finnes egnet til det og selv samtykker.”²⁶

Det jeg ser på som hovedvilkåret for idømmelse av samfunnstjeneste var at handlingen ikke kunne medføre fengsel i mer enn ”inntil 1 år”, noe jeg benevner som ”ettårsregelen” i det følgende. Det var imidlertid mulig å idømme samfunnstjeneste i mer alvorlige saker, men lovens krav var at det da måtte foreligge ”sterke grunner”. Videre var det et vilkår at hensynet til den alminnelige lovlydighet gjorde det ”forsvarlig” og at siktede ble funnet ”egnet” til en reaksjon i frihet. Domfelte måtte også samtykke til reaksjonen.

Jeg nevner kort at gjennomføringen av samfunnstjeneste ble lovfestet i § 28b som trådte i kraft samtidig med § 28a. I Ot.prp.nr. 72 (1989-90) *Utkast til lov om endringer i straffeloven m.v. (samfunnstjeneste)*, på s. 25 annen spalte, kom departementet med uttalelser om gjennomføringsbestemmelsen. Det fremgikk at Kriminalomsorg i frihet skulle ha ansvaret for gjennomføringen av samfunnstjeneste. Om dagens straffegjennomføring, se avsnitt 1.5.7.

²⁶ Norges Lover 1685-1993, § 28a.

Det var ved lovfestingen i 1991 forutsatt at samfunnstjeneste skulle idømmes i flere saker enn tidligere²⁷. Videre kom det allmennpreventive aspektet i norsk strafferettspleie frem i bestemmelsen gjennom vilkåret ”*når hensynet til den alminnelige lovlydighet gjør det forsvarlig*”. Forarbeidene til § 28a behandlet ikke alle problemstillinger. Hvorvidt prognosen for å avstå fra kriminalitet øker dersom man soner i frihet, i motsetning til om man hindres i å utføre kriminalitet ved å være fengslet er ikke nevnt i forarbeidene. Det har imidlertid i litteraturen vært antatt at dette individualpreventive hensynet ble vektlagt av lovgiver²⁸.

Som tidligere omtalt var det debatt omkring straffereaksjonene. Som nevnt i avsnitt 1.5.1 snakket man i Storbritannia fordelaktig om å erstatte fengselsstraffene med andre reaksjonsformer. Dette gjaldt imidlertid ikke for alvorlige voldsforbrytelser. I 1990 uttalte den britiske regjeringen følgende i dokumentet ”*Crime, Justice and Protecting the Public*”:

” [...] can be punished in the community, with greater emphasis on bringing home to the criminal the consequences of his actions, compensation to the victim and reparation to the community”²⁹

I det internasjonale samfunnet generelt var det satt fokus på alternative reaksjonsformer på denne tiden. I 1990 ble det vedtatt flere resolusjoner under FN-kongressen i Havanna på Cuba. En av resolusjonene het

”*Management of Criminal Justice and development of Sentencing Policies*”.

I denne ble det uttalt at medlemslandene må:

²⁷ Bratholm og Matningsdal (2003) s. 104.

²⁸ Matningsdal og Strandbakken (2004) s. 4.

²⁹ Røstad (1993) s. 347-348.

”[...] develop explicit sentencing policies that would have the effect of reducing levels of imprisonment world wide, particularly in respect of relatively trivial types of crime.”³⁰

Enkelte mente dette gav grunnlag for å fastslå at det innen internasjonal kriminalpolitikk var en stemning for å redusere bruken av fengselsstraff og øke bruken av ”frie reaksjonsmidler”³¹. De internasjonale strømmingene var medvirkende årsaker til at samfunnstjeneste ble innført som en permanent ordning i Norge fra 1991.

Bestemmelsen om samfunnstjeneste hadde ingen absolutt øvre grense for hvilke saker man kunne idømme reaksjonen i. Det ble lagt til rettens skjønn å vurdere om det forelå slike ”sterke grunner”³² som loven krevde for å fravike ettårsregelen. For domstolene innebar dette at man som hovedregel ikke kunne idømme samfunnstjeneste eksempelvis for grov narkotikaforbrytelse etter straffeloven § 162, annet ledd, der strafferammen er 10 år. Eksempler på slike avgjørelser fra Høyesterett er Rt. 1992 s. 211, Rt. 1992 s. 989, Rt. 1992 s. 991 og Rt. 1993 s. 976³³.

Det samme gjaldt med hensyn til grovt ran etter straffeloven § 268, annet ledd. Høyesterett idømte imidlertid samfunnstjeneste for grovt ran i Rt. 2000 s.1358 og Rt. 2001 s.143³⁴. I disse sakene fant Høyesterett at sterke grunner talte for å anvende samfunnstjeneste. I den førstnevnte saken ble det lagt vekt på domfeltes psykiske helse, mens i den sistnevnte ble det vektlagt at domfelte hadde hatt en positiv utvikling. Samfunnstjenesten ble i sakene utmålt til henholdsvis 330 og 360 timer. Vedrørende lovens rammer for timetall se avsnitt 1.5.2.

³⁰ Røstad (1993) s. 348.

³¹ Røstad (1993) s. 348.

³² Se innledningsvis i avsnitt 1.5.2.

³³ Avgjørelsene er referert fra Karnov (2005) s. 41, note 108.

³⁴ Avgjørelsene er referert fra Karnov (2005) s.41, note 108.

Ordningen med samfunnstjeneste varte i 11 år³⁵. Den videre fremstillingen tar for seg den nye reaksjonen samfunnsstraff.

1.5.3 Samfunnsstraff innføres i 2002

I kraft fra den 1.1.2002 erstattet samfunnsstraff de tidligere reaksjonene samfunnstjeneste og betinget dom med tilsyn, herunder tilsynsprogram³⁶. Bestemmelsen om samfunnsstraff ble også plassert i straffeloven § 28a. At samfunnsstraff erstattet samfunnstjeneste hadde sin bakgrunn i ønsket om å utvikle reaksjonen. Justisdepartementet fremmet i Stortingsmeldningen ”Om kriminalomsorgen” forslag om å innføre samfunnsstraff som ny hovedstraff i 1997-98³⁷. I den forbindelse ble det uttalt:

*”[...] Dersom samfunnsstraffer skal være et troverdig alternativ må vilkårene være tydelige, det må sikres god kontroll med at de overholdes, og det må reageres raskt dersom domfelte bryter disse. - På denne bakgrunn mener departementet at det er behov for å effektivisere dagens samfunnsstraffer og utprøve nye reaksjoner. [...]”*³⁸

Man ønsket altså å utvikle reaksjonen samfunnsstraff. Jeg kommer tilbake til det praktiske innholdet av samfunnsstraffen senere i fremstillingens avsnitt 1.5.7.

Hva skulle så anvendelsesområdet for samfunnsstraffen være?

En sentral del av anvendelsesområdet er som nevnt området hvor det tidligere ble anvendt samfunnstjeneste. Under lovprosessen uttalte Høyres representant i *Innstilling fra*

³⁵ Vedrørende antall avgjørelser på samfunnstjeneste viser jeg til fremstillingens avsnitt 1.5.6 og 2.2.1.

³⁶ Justis- og politidepartementet. Tilgang: http://www.dep.no/jd/norsk/dok/andre_dok/veiledninger7012101-990257/dok-bn.html [lese dato: 02.01.2007].

³⁷ St. mld. nr. 27 (1997-98).

³⁸ St. mld. nr. 27 (1997-98), s. 7.

*justiskomiteen om lov om gjennomføring av straff m.v. (straffegjennomføringsloven)*³⁹ at samfunnsstraff aldri måtte anvendes i volds- eller sedelighetssaker. Hvilke saker man faktisk har benyttet samfunnsstraff i kommer jeg tilbake til i fremstillingens kapittel 2.

Samfunnsstraffbestemmelsen innebar som nevnt en del endringer i forhold til den inntil da gjeldende reaksjonen samfunnstjeneste. Endringene⁴⁰ blir behandlet i det følgende.

Ved innføringen av samfunnsstraff kunne man idømme reaksjonen for handlinger som kunne *”medføre straff av fengsel i inntil 6 år”*, noe jeg i det følgende benevner som *”seksårsregelen”*. Grensen var ny i forhold til bestemmelsen som regulerte samfunnstjeneste, der grensen var ett år med rom for fravikelse når *”sterke grunner”* talte for det. Vilkåret om samtykke fra lovovertræderen ble videreført fra samfunnstjenesten, se § 28a første ledd bokstav c).

Vilkåret om at *”hensynet til den alminnelige lovlydighet”* gjorde det forsvarlig å idømme samfunnstjeneste ble imidlertid fjernet i bestemmelsen om samfunnsstraff. I stedet ble det innført et vilkår i bokstav b) som krever at *”hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet”*. Dette kriteriet har som formål å avgrense samfunnsstraffen mot saksforhold der man bør idømme ubetinget fengsel⁴¹ og er fortsatt gjeldende rett⁴². I Karnov⁴³ uttales det at endringen ikke innebar noen reell endring, da forarbeidene viste at tidligere praksis fra samfunnstjenesteinstituttet skulle være veiledende for når samfunnsstraff skulle anvendes i stedet for ubetinget fengsel. Videre uttales dette om anvendelsesområdet for samfunnsstraff versus samfunnstjeneste:

³⁹ Innst. O. nr. 60 (2000-2001) s. 31 annen spalte.

⁴⁰ Karnov (2005) s. 41 flg.

⁴¹ Bratholm og Matningsdal (2003) s. 107.

⁴² Pr. 05.03.2007.

⁴³ Karnov (2005) s. 41 note 110.

”[...] en viss åpning for en utvidelse av anvendelsesområdet. Dette er fulgt opp i den grunnleggende avgjørelsen i Rt. 2002, s. 1403 og en rekke senere avgjørelser. Forarbeidene inneholder imidlertid ingen konkrete utsagn om ev. nye lovbruddskategorier som skal kunne trekkes inn under anvendelsesområdet.[...]”⁴⁴

Den grunnleggende avgjørelsen, Rt. 2002 s.1403, er behandlet i fremstillingens avsnitt 2.2.3.

Ved innføringen av samfunnsstraff i 2002 skulle dommen fastsettes i et timetall på mellom 30 og 420 med gjennomføringstid⁴⁵ på inntil ett år. Dersom ”sterke grunner” talte for det kunne det fastsettes en lengre gjennomføringstid.

Straffens gjennomføringstid skal nå etter § 28a tredje ledd, bokstav c) ”normalt” svare til den subsidiære fengselsstraffen, men dersom den subsidiære fengselsstraffen kortere enn 120 dager kan det likevel fastsettes en gjennomføringstid på 120 dager, se § 28a tredje ledd, bokstavene b) og c). Videre skal det etter dagens bestemmelse utmåles en subsidiær fengselsstraff som skal svare til lengden på den straffen som vil bli idømt uten samfunnsstraff, se § 28a, tredje ledd bokstav b).

Retten har anledning til å sette vilkår etter bestemmelsens femte ledd og det er hjemmel for å ilegge bot og ubetinget fengsel sammen med samfunnsstraffen etter sjette ledd. Vilkår satt av retten kan eksempelvis være at domfelte skal forbys kontakt med bestemte personer i gjennomføringstiden. I forarbeidene uttales det at domstolen ”vil ha anledning til å gi anvisninger om innholdet i premissene til dommen”⁴⁶. Kriminalomsorgen fastsetter

⁴⁴ Karnov. §28a, note 110. Tilgang:

javascript:noteLink('http://www.rettsdata.no/NXT/gateway.dll/lover/119020522-10/119020522-10~b1/119020522-10~k2?f=templates\$fn=document-frame.htm\$3.0\$q=\$x=\$nc=9185#N119020522-10~107')
[lese dato: 19.04.2007]

⁴⁵ Den tiden timetallet skal utføres innenfor.

⁴⁶ Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) s. 132 første spalte.

imidlertid samfunnsstraffens nærmere innhold etter straffegjennomføringsloven, jamfør avsnitt 1.5.7.

Sammen med samfunnsstraff kan det for øvrig idømmes bøtStraff etter femte ledd, og det åpnes for en kombinasjon av samfunnsstraff og ubetinget straff i § 28a sjette ledd. Vilåret er da at det foreligger ”sterke grunner”.

I neste kapittel vil jeg se på endringene i § 28a av 1.1.2006.

1.5.4 Lovendringen av 2006

Per i dag⁴⁷ er det bestemmelsen som trådte i kraft 1.1.2006 som er gjeldende rett. Man ønsker heretter å idømme samfunnsstraff i stedet for fengselsstraff når:

”det ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn fengsel i 1 år”.

Bakgrunnen for lovendringen var at kravet om at *strafferammen* ikke kunne overstige seks år kunne få uheldige følger i enkeltsaker. Blant annet kunne det være et hinder for å reagere med samfunnsstraff i narkotikasaker⁴⁸. Se i denne sammenheng eksempelvis førstvoterendes votum i Rt. 2003, s. 208 i fremstillingens avsnitt 2.2.4.4. Etter lovendringen innebærer § 28a at samfunnsstraff kan idømmes der det i den konkrete saken ikke ville blitt *idømt* strengere straff enn ett års fengsel. Jeg går nå over til å behandle vedtakelsen av den nye straffeloven⁴⁹.

⁴⁷ 23. januar 2007.

⁴⁸ Regjeringen. Tilgang: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/pressesenter/pressemeldinger/2005/Okt-bruk-av-samfunnsstraff.html?id=103407> [lese dato: 20.04.2007].

⁴⁹ Lov om straff (straffeloven) av 20.mai 2005 nr. 28. Ikke i kraft [pr.15.04.2007].

1.5.5 Ny straffelov

Straffeloven er fra 1902. Det har i mange år vært arbeidet for å innføre en moderne straffelov her i landet. Den nye straffeloven av 20. mai 2005 nr. 28 er imidlertid ikke i kraft⁵⁰. I den nye loven er samfunnsstraff fastsatt i et eget kapittel og bestemmelsen slik vi kjenner den i dag er delt opp i flere paragrafer. I den nye straffelovens kapittel 8, §§ 48-52 oppstilles vilkår for å idømme samfunnsstraff, for timetall, subsidiær fengselsstraff og gjennomføringstid, adgang til å fastsette vilkår, forening av samfunnsstraff med andre straffer og brudd på vilkår for samfunnsstraff.

Vilkåret som sier at samfunnsstraff kan idømmes når det *”ellers ikke ville blitt idømt strengere straff enn fengsel i 1 år”* og at *”hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet”* videreføres i den nye straffeloven. I forarbeidene til ny straffelov⁵¹ uttaler departementet dette om vilkårene:

”Etter en samlet vurdering har departementet kommet til at det er ønskelig å gå tilbake til ordningen som gjaldt før vedtakelsen av straffegjennomføringsloven: Samfunnsstraff bør som hovedregel kunne idømmes når det ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn fengsel i inntil 1 år (utkastet § 48 første ledd bokstav a). Etter departementets forslag skal derfor samfunnsstraff normalt være utelukket i saker hvor domstolene ellers ville ha fastsatt en ubetinget fengselsstraff på mer enn 1 år, jf lovutkastet § 48 første ledd bokstav a. Dersom sterke grunner taler for det, bør samfunnsstraff kunne idømmes også i saker hvor det ellers ville ha blitt idømt en fengselsstraff på mer enn 1 år (se utkastet § 48 annet ledd). Uten en slik unntaksregel vil ordningen lett kunne bli for lite fleksibel og føre til urimelige resultater i enkeltsaker. Også på dette punktet svarer departementets forslag til ordningen før straffegjennomføringsloven.”

⁵⁰ Pr. 20.04.2007.

⁵¹ Ot.prp. nr 90 (2003-2004) *Om lov om straff* s. 296.

Man ser av dette at det fortsatt må foreligge sterke grunner for å idømme samfunnsstraff i saker der strafferammen for lovbruddet er mer enn ett års fengsel, men departementet anser det viktig å åpne for bruk av samfunnsstraff i slike tilfeller.

Jeg har til nå konsentrert fremstillingen om den historiske utviklingen av samfunnstjeneste og samfunnsstraff. I neste avsnitt ser jeg på bruken av samfunnsstraff de senere år.

1.5.6 Sakstyper

I relasjon til den historiske fremstillingen av reaksjonens utvikling, er det interessant å se på hvor mange avgjørelser som har gått ut på samfunnstjeneste og samfunnsstraff de siste årene. I løpet av perioden 1997 til 2005 ble reaksjonen brukt i et økende antall saker⁵², noe som fremgår av oversikten under:

1997:	735	(19 050)
1998:	646	(19 058)
1999:	669	(20 215)
2000:	649	(18 243)
2001:	766	(23 745)
2002:	750	(19 300) (samfunnsstraffen trådte i kraft)
2003:	1647	(22 335)
2004:	2191	(20 402)
2005:	2623	(25 591)

Tallene representerer antall avgjørelser som går ut på samfunnstjeneste og samfunnsstraff, mens tallet i parentes er summen av alle reaksjoner det aktuelle året inkludert samfunnstjeneste eller samfunnsstraff. Som man ser varierer antall avgjørelser i perioden

⁵² Statistisk sentralbyrå. Tabell nr. 26 Tilgang: www.ssb.no/emner/03/05/a_krim_tab/tab/tab-2006-10-20-26.html [26.02.2007]

1997-2002. Tallene er imidlertid stigende for hvert år etter bestemmelsen om samfunnsstraff trådte i kraft. Det totale antall dommer varierer, men antallet dommer på samfunnsstraff er økende og slik sett i tråd med målsetningen i forarbeidene, jamfør fremstillingens avsnitt 1.5.3.

Jeg har laget en tabell⁵³ over antallet dommer på samfunnsstraff fordelt på lovbruddskategorier for 2005. Jeg er overrasket over hvor mange forskjellige lovbruddskategorier man har anvendt samfunnsstraff i. Tabellen viser at det etter tre år med samfunnsstraff (altså årene 2002-2005) er et bredt anvendelsesområde for reaksjonen:

Idømmelse av samfunnsstraff etter type kriminalitet i 2005	
Type Lovbrudd	Antall idømmelser av samfunnsstraff
FORBRYTELSER	
Mot straffeloven:	
Forbrytelse mot den offentlige myndighet	75
Forbrytelse mot den alminnelige orden og fred	6
Allmennfarlig forbrytelse	454
Dokumentfalsk	40
Seksualforbrytelse	22
Forbrytelse mot den personlige frihet	97

⁵³ Tallene er hentet fra Statistisk sentralbyrå, tabell nr. 28 *Straffereaksjoner, etter type reaksjon og hovedlovbrudd. 2005*. Tilgang: http://www.ssb.no/emner/03/05/a_krim_tab/tab/tab-2006-10-20-28.html [lese dato: 26.02.2007].

Forbrytelse mot liv, legeme og helbred	361
Underslag	70
Tyveri	633
Utpressing og ran	71
Bedrageri og utroskap	301
Forbrytelse i gjeldsforhold	3
Skadeverk	47
Heleri og etterfølgende bistand	99
Mot annen lovgivning:	
Forbrytelse mot lov om legemidler	24
Forbrytelse mot lov om merverdiavgift	1
Forbrytelse mot likningsloven	8
Forbrytelse mot tolloven	5
Forbrytelse mot andre lover	49
FORSEELSER:	
Mot straffeloven	13
Mot veitrafikkloven	205
Mot lov om merverdiavgift	4
Mot tolloven	3
Mot alkoholloven	8
Forseelse mot andre lover	17

Som man ser er det hovedsakelig i forbrytelsessaker samfunnsstraff er anvendt, og lovbruddskategoriene er mange⁵⁴. Jeg går ikke nærmere inn på tallene da jeg vil behandle rettspraksis i avsnitt 2.2. I neste avsnitt skal jeg se på hva samfunnsstraffdømte kan vente seg av oppgaver i gjennomføringstiden.

⁵⁴ Jeg har valgt å ikke referere underkategorier av lovbruddskategoriene av hensyn til fremstillingens størrelsesmessige begrensning.

1.5.7 Hva skal samfunnsstraffen inneholde?

Hva kan en som er idømt samfunnsstraff regne med å gjøre i gjennomføringstiden? Jeg skal i dette kapitlet gå nærmere inn på innholdet i samfunnsstraffen.

Den 18. mai 2001 trådte *Lov om gjennomføring av straff m.v.* i kraft. Loven regulerer det generelle innholdet i og gjennomføringen av straffereaksjonene, herunder samfunnsstraff. Med hensyn til straffegjennomføring generelt, fremgår det av lovens formålsbestemmelse, § 2, første ledd:

”Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold”.

I straffegjennomføringslovens kapittel 5 om samfunnsstraff, fremgår det av § 53, annet ledd, tredje setning at

”Kriminalomsorgen skal legge særlig vekt på tiltak som kan fremme den domfeltes evne til å motvirke sitt kriminelle handlingsmønster”.

Sentralt står altså domfeltes evne til å utvikle seg i positiv retning - mot et lovlydig liv. I Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) *Gjennomføring av straff m.v. (straffegjennomføringsloven)* uttales følgende:

”Det er en stor utfordring for friomsorgen å vurdere hvilke tiltak som kan bidra til at den enkelte domfelte vil unnlate å begå ny kriminalitet. Det vil ikke være mulig å lykkes i alle

tilfellene, men mye vil være oppnådd ved at den domfelte klarer å leve et kriminalitetsfritt liv ute i samfunnet under gjennomføringen av samfunnsstraffen”⁵⁵.

Dette viser at utfordringen er stor, men hva kan Kriminalomsorgen tilby de samfunnsstraffdømte? Straffegjennomføringsloven § 53, første ledd, fastsetter at innholdet i samfunnsstraffen skal være a) samfunnsnyttig tjeneste, b) program, eller c) andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.

I Karnov kan man lese følgende om disse alternativene:

”Innholdet i samfunnsstraffen skal utfylles med de typer aktiviteter som regnes opp i § 53 første ledd a-c. Det er Kriminalomsorgen som velger type aktivitet og fordelingen av aktivitetene på timetallet innenfor rammene av § 53. Ved valg av aktiviteter skal kriminalomsorgen vektlegge hva som best kan fremme domfeltes evne til å motvirke sitt kriminelle handlingsmønster.”⁵⁶

Jeg tar i det følgende for meg alternativene i § 53 fortløpende og ser først på hva som ligger i samfunnsnyttig tjeneste etter bokstav a). Det fremgår av den siste evalueringsrapporten av samfunnsstraffen⁵⁷ at hver fjerde kvinne har utført samfunnsnyttig tjeneste i form av rydding og vedlikeholdsarbeid. Andre oppgaver har vært er renhold, helsearbeid, arbeid på frivillighetssentral og kontorarbeid. Menneses arbeidsoppgaver har vært park- og hagestell, skogsarbeid, arbeid for Fretex, omsorgsarbeid samt stell og pass av dyr. Å delta som Natteravn⁵⁸ samt kontorarbeid har også vært noen av menneses oppgaver⁵⁹. Av rapporten fremgår det at flere menn enn kvinner vurderer arbeidet som betydningsfullt. Kvinnene

⁵⁵ Ot.prp.nr.5 (2000-2001), s. 133 første spalte, siste avsnitt.

⁵⁶ Karnov (2005) s. 3377, note 119.

⁵⁷ Højdahl og Kristoffersen (2006).

⁵⁸ Se fremstillingens avsnitt 3.1.1.

⁵⁹ Højdahl og Kristoffersen (2006) s. 95.

uttrykker misnøye med at jobben ble for ensformig. De ønsker mer variert arbeid og ikke så mye vasking.

I samme rapport er det listet opp noen utsagn⁶⁰ om samfunnsnyttig tjeneste. Av disse fremgår det at mange ser positivt på samfunnsstraff, mens det fremgår tydelig at dette ikke er den rette reaksjonen for alle. Særlig ser dette ut til å gjelde de som har vanskeligheter med å ha faste rutiner i hverdagen. Eksempelvis er en misfornøyd med å måtte møte så presis.

I rapporten oppsummeres det at for flere av de samfunnsstraffdømte kan samfunnsnyttig tjeneste være viktig for å se om de kan klare andre jobber enn den de eventuelt hadde tidligere. Det påpekes også av Højdahl og Kristoffersen at dersom den domfelte skal utføre omsorgsarbeid, krever dette etter at oppdragsgiver er sammen med dem og kan rettlede. Særlig gjelder dette dersom de skal jobbe med barn eller hjelpetrengende personer⁶¹.

Dette gjaldt samfunnsnyttig tjeneste etter § 53 litra a). Jeg går nå over til å behandle alternativ b); program.

Idømmelse av program innebærer at den domfelte skal jobbe med seg selv, sitt forhold til omverdenen og sitt forhold til kriminalitet. Kriminalomsorgen selv betegner program som følger:

”Programmer er en benevnelse på tiltak i kriminalomsorgen som retter seg mot domfelte og varetektsinnsatte i form av undervisning, ferdighetstrening og strukturerte samtaler”⁶².

⁶⁰ Højdahl og Kristoffersen (2006) s. 96.

⁶¹ Højdahl og Kristoffersen (2006) s. 98.

⁶² Kriminalomsorgen. Tilgang: <http://www.kriminalomsorgen.no/index.php?id=334552> [lese dato: 12.04.2007].

Videre har Kriminalomsorgen selv følgende målsetning for sin virksomhet generelt og for programvirksomheten spesielt:

”Programvirksomheten skal fremme kriminalomsorgens mål om å legge til rette for at den domfelte skal kunne gjøre en egen innsats for å motvirke et kriminelt handlingsmønster. Formålet med programvirksomheten er å gi domfelte ny kunnskap og motivasjon til endring, samt å stimulere hans eller hennes ressurser og kompetanse til å mestre et liv uten kriminalitet”⁶³.

Kriminalomsorgen tilbyr følgende program der temaet for disse fremgår i parentes:

Trafikk og rus (promille og narkotika),

Ny start (livsmestring),

Mitt valg (rusprogram),

ATV-samtalegrupper (rus, vold og sedelighet)

En-til-en (problemløsning, selvstyring og sosiale ferdigheter), eller

Samtalegruppe for kvinner, VINN (rus, vold, sedelighet, livsmestring og øvrig kvinneproblematikk)⁶⁴.

Fra evalueringsrapporten fremgår det at deltakelse i program kan være svært krevende da det kan være vanskelig å håndtere *”innsikt i egne behov, problemer og negative tanker”⁶⁵.*

Jeg siterer fra Højdahl og Kristoffersens evalueringsrapport:

”Kim forteller at han syntes det var vanskelig å følge Mitt Valg. Han sier at alt snakket om rus forsterket suget hans [...]”⁶⁶

⁶³ Kriminalomsorgen. Tilgang: <http://www.kriminalomsorgen.no/index.php?id=431440> [lese dato: 12.04.2007].

⁶⁴ Kriminalomsorgen. Tilgang: <http://www.kriminalomsorgen.no/index.php?id=334558> [lese dato: 12.04.2007].

⁶⁵ Højdahl og Kristoffersen (2006) s. 104.

Dette viser at det er meget viktig at Kriminalomsorgen finner det program som passer den enkelte best. Om dette uttales det i rapporten at

”Programmene som tilbys bør i større grad være tilpasset deltakernes ønsker, motivasjon for endring og problemområder og ses i sammenheng med hvilke andre kriminalitetsforebyggende tiltak som tilbys.”⁶⁷

Etter nå å ha sett nærmere på program, går jeg nå over til å behandle § 53, bokstav c), ”andre tiltak”. Eksempler på slike tiltak er terapiridning, samtale med sosialtjenesten, arbeidstrening, å delta i leksehjelpsgruppe, konfliktløsningskurs eller hjelp til å finne jobb. Jeg refererer kort noen erfaringer som fremkommer i Højdahl og Kristoffersens evalueringsrapport:

”- Samtalene hjalp veldig mye. Er en helt annen person nå.”

”- Saksbehandler får en til å ville endre livsstil”.

”- Samtalene har gitt meg inspirasjon til å slutte med kriminalitet”

”- Veldig fornøyd med forståelsen for min situasjon”.⁶⁸

Højdahl og Kristoffersens rapport viser gjennom dette at enkelte domfelte ser veldig positivt på å gjennomgå forskjellige ”tiltak” for å ”rydde opp” [min formulering] i livet sitt. Vedrørende samfunnsstraffen generelt vil jeg kort påpeke at jeg ser på Kriminalomsorgens rolle som meget viktig da det er den som avgjør hva innholdet i samfunnsstraffen skal være for den enkelte.

Jeg har i avsnitt 1.5 behandlet samfunnstjeneste og samfunnsstraff i et historisk perspektiv både hva gjelder prøveprosjektet, innføringen av lovbestemmelsen om samfunnstjeneste og

⁶⁶ Højdahl og Kristoffersen (2006) s. 104.

⁶⁷ Højdahl og Kristoffersen (2006) s. 105.

⁶⁸ Højdahl og Kristoffersen (2006) s. 107-108.

samfunnsstraff og sett på utviklingen av disse. Videre har jeg redegjort kort for begrepene individual- og allmennprevensjon, tatt for meg de viktigste lovforarbeidene og nevnt faglige debatter rundt straffereaksjonen. Til slutt har jeg behandlet bestemmelser om gjennomføringen av samfunnsstraff. Jeg går nå over til fremstillingens hoveddel og behandler Høyesteretts rettspraksis fra samfunnsstraffens ikrafttredelse i 2002.

2 Kapittel 2 Samfunnsstraffens anvendelsesområde

2.1 Innledning

Min hovedproblemstilling er ”*Samfunnsstraff – utviklingen i bestemmelsens anvendelsesområde*”⁶⁹. For å finne svar på problemstillingene vil jeg i det følgende gjennomgå Høyesteretts avgjørelser fra 2002 frem til i dag⁷⁰.

2.2 Høyesteretts praksis 2002-2007

2.2.1 Grunnlaget for fremstillingen og gjeldende rett

Avgjørelsene jeg behandler i det følgende er avsagt under henholdsvis seksårs- og ettårsregelen. Jeg redegjør innledningsvis for det store omfanget samfunnsstraffavgjørelser på Lovdata.

⁶⁹ Jeg henviser for øvrig til avsnitt 1.2 vedrørende underproblemstillinger og avgrensning av fremstillingen.

⁷⁰ Avgjørelsene er inndelt etter lovbruddskategorier i fremstillingens kapittel 4, vedlegg 1.

Et søk på Lovdata 16. januar 2007 gav 477 treff på Høyesterettsavgjørelser ved søk på ordet "samfunnstjeneste". Treffene gjaldt for tidsrommet 1985-2006⁷¹. For underrettene var antallet avgjørelser 1547 for lagmannsrettene (årene 1993-2006) og 104 for tingrettene (årene 2000-2006). Grunnen til de lave tallene for tingrettene har sannsynligvis sin årsak i at svært få førsteinstansdommer er registrert i Lovdata. Avgjørelser fra Oslo tingrett fra og med år 2002 er registrert, mens det de siste to årene også er registrert avgjørelser fra de øvrige tingrettene⁷².

Antall treff på ordet "samfunnsstraff" var 104⁷³ i perioden 2002-2007 for Høyesteretts vedkommende. Av disse er det 81 avgjørelser som går ut på anvendelsen av samfunnsstraff. Disse 81 avgjørelsene vil danne utgangspunkt for behandlingen av rettspraksis i det følgende. De øvrige 23 avgjørelsene gjelder i hovedsak brudd på gjennomføringen av samfunnsstraff. Før jeg går inn på avgjørelsene vil jeg for oversiktens skyld redegjøre kort for gjeldende rett, se også avsnitt 1.5.3 og 1.5.4.

I den fra 1.1.2006 gjeldende § 28a, bokstavene a-c, oppregnes de samme vilkår for idømmelse av samfunnsstraff som i bestemmelsen av 2002 med unntak av samfunnsstraff nå kan idømmes når det ellers ikke ville ha blitt idømt strengere straff enn ett års fengsel, se fremstillingens avsnitt 1.5.4. For nærmere gjennomgang av den tidligere seksårsregelen, se avsnitt 1.5.3.

Også etter lovendringen er det åpnet for å fravike denne når "*sterke grunner taler for det*"⁷⁴. I bokstav a) oppstilles den over nevnte grensen på ett år (ettårsregelen), i bokstav b) oppstilles vilkåret om at det skal kunne idømmes samfunnsstraff dersom "*hensynet til*

⁷¹ Jeg fikk treff på "samfunnstjeneste" frem til 2006. Dette antar jeg har sammenheng med at det er idømt samfunnstjeneste også etter 2002.

⁷² Lovdata. Tilgang: <http://www.lovdata.no/info/norlex.html#DOMMER> [lese dato: 23.02.2007].

⁷³ Søket ble gjort 20.02.2007.

⁷⁴ Se § 28a, annet ledd.

straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet”, og i bokstav c) at lovbyteren ”*samtykker og har bosted i Norge*”.

Avgjørelsen inntatt i Rt. 2002, s. 1403 er blitt stående som grunnleggende etter innføringen av samfunnsstraff. Her er unntaket om ”*sterke grunner*” benyttet. Jeg behandler avgjørelsen i fremstillingens avsnitt 2.2.3. I neste avsnitt innleder jeg gjennomgangen av rettspraksis med en redegjørelse for arbeidet med avgjørelsene.

2.2.2 Avgrensning og systematikk

Gjennomgangen av rettspraksis krever innledningsvis en redegjørelse for hvordan jeg har arbeidet med avgjørelsene og hvordan jeg systematiserer dem i den videre fremstillingen.

Jeg har sett nærmere på de kriterier Høyesteretts oppstiller for anvendelsen av samfunnsstraff. Samfunnstjeneste ligger utenfor problemstillingen, men nevnes allikevel i det følgende da praksis fra tiden med samfunnstjeneste er relevant for samfunnsstraff i saker med samme vurderingstema. Gjeldende rett er gjengitt over i avsnitt 2.2.1 samt i avsnitt 1.5.3 og 1.5.4.

Jeg har delt avgjørelsene⁷⁵ inn i kapitler etter type lovbrudd, eksempelvis er sedelighetslovbrudd en kategori. Lovbruddskategoriene jeg behandler er valgt med bakgrunn i at jeg etter gjennomgangen av avgjørelsene anser disse kategoriene å være sentrale⁷⁶. De avgjørelsene som fremstår som prinsipielle er grundig behandlet i det følgende.

⁷⁵ Jeg benytter hovedsakelig betegnelsen ”*avgjørelse*” i det følgende. De 81 avgjørelsene utgjør både dommer og kjennelser, men type avgjørelse har ikke betydning for denne fremstillingen.

⁷⁶ Jeg har laget en tabell over lovbruddskategoriene, se fremstillingens vedlegg 1.

Fremstillingens størrelsesmessige begrensning tillater ikke gjennomgang av alle lovbruddskategorier og avgjørelser der Høyesterett har behandlet samfunnsstraffens anvendelsesområde.

Avgjørelsen inntatt i Rt. 2002 s. 1403 er som nevnt over blitt stående som den grunnleggende avgjørelsen etter innføringen av samfunnsstraffen. Av den grunn vil jeg behandle denne for seg i det følgende avsnitt.

2.2.3 Den grunnleggende avgjørelsen, Rt. 2002 s.1403

Samfunnsstraff trådte i kraft 1. januar 2002. Spørsmålet som var oppe for Høyesterett i Rt. 2002 s. 1403 var delegering av påtalekompetanse etter straffeloven § 79 fjerde ledd i saker etter bedrageribestemmelsen i straffeloven § 270. Det interessante for denne fremstillingen er imidlertid de prinsipielle uttalelsene om den nye reaksjonen samfunnsstraff. Faktum gikk ut på trygdebedrageri av kr 53 306,- og i disse sakene hadde det tidligere blitt reagert med ubetinget fengsel⁷⁷. I denne saken idømte Høyesterett imidlertid samfunnstjeneste i 45 timer med en gjennomføringstid på 120 dager. Handlingen var begått før samfunnsstraffen trådte i kraft, slik at det ikke var aktuelt med samfunnsstraff. Én dommer dissenterte over straffutmålingen.

Innledningsvis uttaler førstvoterende at handlingen er for alvorlig til at det kan reageres med betinget fengsel. Spørsmålet ble derfor om det skulle idømmes ubetinget fengsel eller samfunnstjeneste. Høyesteretts praksis inntil denne avgjørelsen tilsa at det måtte reageres

⁷⁷ I saker der det har dreiet seg om større beløp. I Rt. 1998, s. 174 ble det uttalt at det ”etter Høyesteretts praksis normalt skal reageres med ubetinget fengselsstraff når det gjelder trygdebedrageri som i omfang overstiger et beløp som i dag må settes til ca 30.000 kroner”. Jeg bemerker at etter dissensavgjørelsen i Rt. 2006, s. 1454, som er omfattet av de 81 avgjørelsene i mitt materiale, bør det reageres med ubetinget fengsel ved forsettelig trygdebedrageri som overstiger kr 60 000.

med ubetinget fengsel, noe som særlig hadde vært begrunnet i allmennpreventive hensyn. Førstvoterende uttaler imidlertid på side 1407:

”Når jeg likevel er kommet til at det kan anvendes samfunnstjeneste, skyldes det de signalene lovgiveren gav ved innføringen av den nye hovedstraffen samfunnsstraff. Denne reaksjonen erstatter blant annet den tidligere samfunnstjenesten som er aktuell i vår sak”.⁷⁸

I avgjørelsen uttaler Høyesterett seg videre om formålet med den nye bestemmelsen og gjennomgår lovforarbeidene. Førstvoterende påpeker at domstolene står friere etter innføringen av samfunnsstraff på side 1407-1408:

”Selv om proposisjonen ikke gir noen konkrete signaler om anvendelsen samfunnsstraff i tilfeller hvor det tidligere ville ha blitt anvendt ubetinget fengsel, åpner sitatet for at anvendelsesområdet for samfunnsstraffen skal kunne utvides dersom ikke hensynet til straffens formål taler mot det. Dette støttes også av et utsagn i proposisjonen på side 176 annen spalte hvor det uttales at retten ”gis likevel relativt stor frihet til å finne anvendelsesområdet for samfunnsstraffen”. Jeg kan ikke se at flertallet i justiskomiteen gav noe motsatt signal under den videre lovbehandlingen.”

Ut i fra dette anser førstvoterende det forsvarlig å anvende samfunnstjeneste i denne saken og uttaler i den forbindelse på side 1408:

”Etter min mening må det på bakgrunn av forutsetningene i forarbeidene være et område mellom betinget og ubetinget fengsel hvor det kan anvendes samfunnsstraff.”

Hvorvidt denne uttalelsen har fått støtte i senere avgjørelser fra Høyesterett skal jeg se nærmere på i avsnitt 2.2.5. Høyesterett imidlertid følgende momenter i denne saken som

kunne tale for idømmelse av samfunnstjeneste; domfelte hadde tilbakebetalt hele beløpet, hun var tidligere ustraffet og det hadde gått lang tid fra det straffbare forhold ble begått til pådømmelsen. Dette var nye kriterier for hva som kunne tale for bruk av en reaksjon i frihet i trygdesaker. Tidligere ble som nevnt trygdebedragerier over en viss størrelse avgjort med ubetinget fengsel og dommen er således grunnleggende for anvendelsesområdet til den nye reaksjonen samfunnsstraff.

Jeg går nå over til å behandle øvrig rettspraksis og vil samtidig vise til relevant juridisk litteratur.

2.2.4 Høyesteretts kriterier for bruk av samfunnsstraff 2002-2007

Før jeg gjennomgår Høyesteretts kriterier for bruk av samfunnsstraff i ulike lovbruddskategorier innleder jeg med noen generelle bemerkninger.

Innføringen av samfunnsstraff i 2002 er etterfulgt av en lovendring som trådte i kraft 1. januar 2006, jmfør kapittel 1.5.4. Gjeldende rett er behandlet i avsnitt 2.2.1. Jeg gjengir for oversiktens skyld vilkårene som gjaldt frem til 2006. Bestemmelsen er også omtalt tidligere i fremstillingens avsnitt 1.5.3. Vilråene i lovteksten lød som følger:

”Samfunnsstraff kan idømmes for handlinger som kan medføre straff av fengsel i inntil 6 år dersom lovovertrederen samtykker og hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet. Forhøyelse av maksimumsstraffen ved gjentakelse eller sammenfall av forbrytelser kommer ikke i betraktning. Samfunnsstraff kan bare idømmes hvis den siktede er bosatt i Norge.”.

70 av de 81 avgjørelsene fra Høyesterett, referert i avsnitt 2.2.1, er fra perioden med seksårsregelen. For oversikt over lovbruddskategoriene, se kapittel 4, vedlegg 1. Jeg vil i avsnitt 2.3 oppsummere mine funn og oppsummere problemstillingen. Har det skjedd en utvikling i samfunnsstraffens anvendelsesområde?

Gjennom arbeidet med denne fremstillingen hadde jeg gjort meg opp noen tanker om hvilke saker Høyesterett har vurdert å idømme samfunnsstraff i de siste årene. Det er brukt samfunnsstraff i et stort spekter av saker jamfør min tabell over året 2005 i avsnitt 1.5.6. Dette er i tråd med forarbeidene, som signaliserte økt bruk av samfunnsstraff, jamfør avsnitt 1.5.3. Selv om det ble oppfordret til utvidet bruk av samfunnsstraff, har det store spekteret av lovbruddskategorier likevel overrasket meg. Jeg har eksempelvis sett for meg at sedelighetssaker ikke kunne gjøres opp med en straff i frihet, noe jeg behandler i neste avsnitt.

2.2.4.1 Sedelighetslovbrudd

Den saken som har overrasket meg mest av alle jeg har sett på i arbeidet med denne fremstillingen er inntatt i Rt. 2004 s. 327. Her idømte Høyesterett samfunnsstraff i en meget alvorlig sedelighetssak. Saken gjaldt straffutmåling etter straffeloven § 195 første ledd, første straffalternativ. Bestemmelsen hjemler å straffe den som har seksuell omgang med barn under 14 år. En 17 ½ år gammel gutt hadde forgrepet seg på en 7 år gammel jente. Grunnlaget for tiltalen var at han den 20. oktober 2002

*”førte en finger inn i kjønnsorganet til B, født *.*.1995, slikket hennes kjønnsorgan og fikk henne til å onanere seg”.*

I Inderøy tingrett ble tiltalte ilagt en deldom på fengsel i 8 måneder hvorav 90 dager fengsel, mens resten av straffen ble utsatt med en prøvetid på 2 år. Domfelte anket over straffutmålingen og det ble lagt ned påstand om samfunnsstraff. Frostating lagmannsrett lot anken føre frem og avsa dom på 240 timer samfunnsstraff. Trøndelag statsadvokatembeter påanket dommen og la ned påstand om skjerpelse av straffen. Høyesterett forkastet anken.

Riktignok forelå det skarp dissens (3-2) i saken, men man lot ”*under atskillig tvil*”⁷⁹ dommen på 240 timer samfunnsstraff bli stående. I saken vektla Høyesterett følgende momenter. Jeg sitérer fra dommens avsnitt 13:

”Saken dreier seg om et enkeltstående, men samtidig alvorlig overgrep, forøvet ved en tilsynelatende helt uforklarlig impulshandling. Domfelte var ung da handlingen fant sted, men det må kunne kreves at ungdom på hans alder er innforstått med det forkastelige og straffbare i en slik opptreden. Det fremgår av lagmannsrettens dom at fornærmede har utviklet angstreaksjoner. De har avtatt etter hvert, men hun vil fortsatt ikke sove alene på sitt eget soverom”.

Det ble generelt ansett å foreligge ”*klare individualpreventive hensyn*”⁸⁰ som talte for samfunnsstraff. Det ble også vektlagt at domfelte hadde tilstått⁸¹ umiddelbart da han ble konfrontert med forholdet. Som nevnt var Høyesterett i atskillig tvil om dette var en riktig reaksjon, men førstvoterende anså imidlertid 240 timer samfunnsstraff med en gjennomføringstid på åtte måneder å være en ”*meget følbar reaksjon*”⁸². Dommen vakte reaksjoner. Riksadvokaten kritiserte avgjørelsen i Dagsnytt Atten på NRK, og uttalte at påtalemyndigheten

*”[...] ikke ville unnsøke seg for å anke liknende saker inn for Høyesterett for å avklare rettstilstanden.”*⁸³

I en dom avsagt året etter, inntatt i Rt. 2005, s. 559, kommenterer førstvoterende avgjørelsen fra 2004. I denne saken gikk saksforholdet ut på en 22 år gammel mann som

⁷⁹ Se avgjørelsens avsnitt 15.

⁸⁰ Se avgjørelsens avsnitt 15.

⁸¹ Det følger av straffeloven § 59 annet ledd at dersom siktede har avgitt en uforbeholden tilståelse, skal dette gi uttelling ved straffutmålingen.

⁸² Se avgjørelsens avsnitt 15.

⁸³ Holmboe (2004A) s. 544.

var dømt for to tilfeller av seksuell omgang med en 13 år og ni måneder gammel jente. Saken gjaldt også straffutmåling for overtredelsen av straffeloven § 195 første ledd. Tiltalens post I om overtredelse av straffeloven § 195 første ledd andre straffalternativ, jf § 206 lød som følger:

*”Torsdag 2. januar 2003 i en bil ved ---idrettsanlegg i Trondheim, fikk han B, født *.*.1989 til å suge hans penis og /eller masturbere ham.”*

Tiltalens post II gjaldt også § 195, men da første straffalternativ:

*”Primo januar 2003, etter det forhold som er beskrevet i post I, i en bil ved ---idrettsanlegg i Trondheim, fikk han B, født *.*.1989, til å masturbere hans penis.”*

Jeg sitérer førstvoterendes votum, avsnitt 22, siste setning:

”Høyesterett har både før og etter lovendringen vært meget tilbakeholden med å idømme henholdsvis samfunnstjeneste og samfunnsstraff for alvorlige seksuallovbrudd”

Videre uttales det i avsnitt 23:

”For seksuallovbrudd av den karakter A er dømt for, har Høyesterett bare en gang tidligere godtatt samfunnsstraff, se Rt-2004-327, som ble avsagt under dissens og hvor også flertallet var i sterk tvil. Saken gjaldt et enkeltstående overgrep som fremsto som en ”helt uforklarlig impulshandling”. Lovbryteren var 17 ½ år, han hadde avgitt en uforbeholden tilståelse, og klare individualpreventive hensyn talte for samfunnsstraff. Slike helt særegne forhold er det ikke anført i vår sak, og jeg finner det klart at samfunnsstraff ikke kan idømmes”.

Slike særegne forhold som i Rt. 2004, s. 327 var altså ikke anført her. Domfelte hadde erkjent de faktiske forhold, men erkjente ikke straffeskyld, noe som ikke ble anset som en

uforbeholden tilståelse etter straffeloven § 59, annet ledd. Høyesterett fant ikke rom for samfunnsstraff og idømte derfor fengsel i 2 år og én måned, hvorav seks måneder ble gjort betinget. Dommen var enstemmig.

Dommen fra 2004 vakte som sagt reaksjoner, og gjennom forarbeidene til ny straffelov gav departementet sin støtte til mindretallets votum. Dette gjaldt både deres uttalelser og konklusjon. Uttalelsen lyder som følger:

*”I grove volds- og seksuallovbruddssaker, samt i andre saker hvor allmennpreventive hensyn normalt gjør seg sterkt gjeldende, bør domstolene likevel være svært tilbakeholdne med å idømme samfunnsstraff. Dette gjelder også i saker med unge gjerningspersoner. Departementet stiller seg i dette spørsmålet bak synspunktene som mindretallet gir til kjenne i Høyesteretts avgjørelse 24. februar 2004 i sak nr. 2003/1491.”*⁸⁴

Det kan hevdes at man strakk samfunnsstraffens anvendelsesområde temmelig langt i Rt. 2004, s. 327. Normalt er det ikke rom for samfunnsstraff i alvorlige sedelighetssaker men Høyesterett fant altså rom for samfunnsstraff i den saken.

Det er også brukt samfunnstjeneste i en voldtektssak etter straffeloven § 192, inntatt i Rt. 2003, s. 1455. Det var anket over lovanvendelsen under skyldspørsmålet hva angikk forståelsen av medvirkningsbegrepet der handlingen er likestilt med samleie. Saker etter § 192 som omfatter voldtekt til samleie, noe dette saksforholdet gjør, har en strafferamme på 10 år. Jeg refererer fra dommens sammendrag:

”En 15 år gammel jente ble voldtatt ved at hun fikk ført steiner og en pinne inn i vagina, jf straffeloven §192. Selve handlingen ble utført av ei 14 år gammel jente som gikk på samme skole. Høyesterett var enig med lagmannsretten i at en 15 år gammel jente kunne dømmes for medvirkning til voldtektene. Spørsmålet om medvirkning måtte vurderes i lys av den

⁸⁴ Ot.prp.nr. 90 (2003-2004) s. 296.

langvarige mishandlingen som hadde foregått før voldtektene, og ved at medvirkeren hadde blitt med inn der voldtektene ble utført”.

I denne saken uttalte Høyesterett altså at jenta som medvirket ikke kunne idømmes en betinget straff da det ble ansett å være nødvendig med en reaksjon som markerer alvorret i handlingene. Begrunnet i ung alder ble jenta idømt 300 timer samfunnsstraff med en subsidiær fengselsstraff på 10 måneder. Det vises til at

”Under sjølve valdtektene tok A mot den krenkte sin brysthaldar som ho skulle oppbevare for D. Dette er ikkje noko sentralt element i mi - og etter det eg forstår heller ikkje i lagmannsretten si - vurdering av om A medverka. Det sentrale er at ho i fleire timar tok del i ei langvarig mishandling, og at ho to gonger hindra den krenkte i å kome unna. Når ho då etter dette vart med til åstaden for valdtektene, og var til stades der medan dei vart utførte, har ho medverka til at den krenkte vart valdteken.”⁸⁵

Gjennomføringstiden ble satt til ett år og seks måneder, noe som er en lenger gjennomføringstid enn hva som fremgår av lovens hovedregel. Den sier at det skal utmåles en gjennomføringstid som tilsvarer lengden på den subsidiære fengselsstraffen. Grunnen til en så lang gjennomføringstid i dette tilfellet var hensynet til at domfelte da kunne kombinere samfunnsstraffen med skolegang. Jeg går nå over til å behandle en sak som gjaldt barnepornografi.

I Rt. 2005, s. 919 gjorde Høyesterett om straffen fra 300 timer samfunnsstraff til syv måneder fengsel. I avgjørelsens avsnitt 13 uttales det at

”Høyesterett har understreket at barnepornografi er et alvorlig samfunnsproblem og har gitt en sammenfatning av skadevirkningene i Rt-2002-1187 på side 1190-91. Barnepornografi må også bekjempes ved at domstolene holder en streng linje ved

⁸⁵ Se dommens avsnitt 16.

overtredelser av straffebestemmelser som retter seg mot befatning med og herunder spredning av slikt materiale[...].”

Videre sier førstvoterende i avsnitt 17:

”Den grove overtredelse av straffeloven § 204 bokstav d, som på gjerningstiden hadde samme strafferammer som den tidligere § 211, må etter de nevnte avgjørelser medføre at domfelte skulle vært idømt en lengre ubetinget fengselsstraff. Sterke allmennpreventive hensyn taler mot å idømme en reaksjon i frihet. Samfunnstjeneste, og nå samfunnsstraff, bør bare anvendes i helt spesielle tilfeller på grove overtredelser.”

Videre legger Høyesterett ikke vesentlig vekt på domfeltes uforbeholdne tilståelse etter han var anmeldt og det pornografiske materialet var overlevert politiet. At saken har tatt relativt lang tid beror delvis på tiltalte selv, men tidsforløpet ble allikevel ansett så langt at førstvoterende gikk inn for en betinget dom. Domfeltes personlige forhold som innebar at han var blitt misbrukt som barn og av den grunn *”hadde hatt et betydelig forbruk av pornografisk materiale”* og hadde søkt psykologhjelp for dette fant Høyesterett at må ha begrenset betydning i saker etter § 204 bokstav d⁸⁶.

Jeg har nå gjennomgått fire sedelighetssaker der to endte med samfunnsstraff og to med ubetinget fengsel. Om man kan tenke seg at samfunnsstraff kan idømmes i mindre alvorlige sedelighetssaker av har jeg ikke funnet eksempler på, men dette kan tenkes. Jeg går nå over til å behandle vinningsforbrytelser.

2.2.4.2 Vinningsforbrytelser

⁸⁶ Mange ville antakelig hevde at en slik bakgrunn skulle ha motsatt effekt på om man har befatning med barnepornografi eller ei.

Vinningsforbrytelser, bilbrukstyverier, promillekjøring (der lovovertrederen var ung) og skadeverk utgjorde det sentrale anvendelsesområdet for samfunnstjeneste, se fremstillingens avsnitt 1.5.1. Flere saker i disse kategoriene er tidligere avgjort med samfunnstjeneste, nå samfunnsstraff. Avgjørelsene inntatt i Rt. 2004, s. 1495 og Rt. 2004, s. 1498 gjelder tyveri og spørsmålet om samfunnsstraff kan idømmes etter vedtakelsen av straffeloven § 61 om gjentakelse. Jeg ser nærmere på avgjørelsen inntatt i Rt. 2004, s. 1495 der domfelte hadde tatt noen konvolutter med penger, til sammen kr 44 620, fra bakrommet i en dagligvarebutikk i Sandefjord. Den nye bestemmelsen om gjentakelse i straffeloven § 61 ble ikke funnet å være til hinder for det samfunnsstraff, men i avsnitt 14 begrunner førstvoterende hvorfor samfunnsstraff likevel ikke er aktuelt i dette tilfellet:

”Det kan likevel ikkje vere grunn til dom på samfunnsstraff for A. Som eg før har vore inne på, gjeld domfellinga eit tjuveri som vart utført etter måten kort tid etter dei siste domfellingane og soningane. Det er gjennomført personundersøking, som ikkje gir haldepunkt for at det ligg føre nokon rehabiliteringssituasjon.”

Man fant altså ikke rom for samfunnsstraff her da det var gått kort tid siden forrige domfellelse og det kunne ikke påvises noen rehabiliteringssituasjon.

Jeg går nå over til å se på saker som gjelder vold mot offentlig tjenestemann straffeloven § 127. I min fremstilling konsentrerer jeg meg om vold mot politiet. I disse sakene gjør allmennpreventive hensyn seg særlig gjeldende med tanke på at politiet har en øvrighetsfunksjon i samfunnet, se under.

2.2.4.3 Vold mot politiet

Politiets oppgave er blant annet å sørge for borgernes trygghet og å forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet, jamfør politiloven av 4. august 1995, nr. 53 § 2. I sakene som gjelder vold mot politiet har Høyesterett kommet med klare

uttalelser om anvendelsesområdet for samfunnsstraffen. Samtlige saker i perioden fra 2002 til dags dato enstemmige.

For å bli straffet etter straffeloven § 127 må man ved vold søke å oppnå at en tjenestemann foretar eller unnlater å foreta en tjenestehandling, eller eventuelt hindre hans utførelse av en slik handling.

I litteraturen er det i saker om vold mot politiet antatt at:

”Normalt vil allmennpreventive hensyn være til hinder for bruk av samfunnsstraff, men også samfunnsstraff kan unntaksvis bli anvendt, sml. Rt.1986 s. 608 og Rt.1992 s. 769 for så vidt gjaldt samfunnstjeneste under henvisning til at domfelte var inne i en gunstig rehabiliteringsfase samt i Rt.1987 s. 347 og Rt. 1993 s. 924 under henvisning til at det hadde gått lang tid siden de straffbare handlingene.”⁸⁷

Ved innføringen av samfunnsstraff ble det som tidligere nevnt uttrykt et ønske om å anvende samfunnsstraff i flere saker. Spørsmålet er da hvor langt anvendelsesområdet kan strekkes i sakene som gjelder vold mot politiet. Høyesterett har idømt ubetinget fengsel sammen med samfunnsstraff i avgjørelsen inntatt i Rt. 2004, s.1596. Øvrige avgjørelser som behandles i det følgende er Rt. 2004, s.1961, Rt. 2005, s.728 og Rt. 2005, s.1210.

Rt. 2004, s.1596 gjaldt to tilfeller av vold mot politiet og trusler knyttet til de samme anledningene. Spørsmålet var om samfunnsstraff kunne anvendes. I denne saken var tiltalte under behandling for sine psykiske problemer og omfattende rusmisbruk. Jeg sitérer fra dommens avsnitt 21:

”Selv om domfelte nok kunne gjort mer for å redusere sine personlige problemer, ikke minst å avlevere urinprøver, er jeg etter dette under tvil kommet til at det vil være

⁸⁷ Auglend, Mæland og Røsandhaug (2004) s. 931.

forsvarlig å erstatte deler av fengselsstraffen med samfunnsstraff, som settes til 60 timer med en subsidiær fengselsstraff på 60 dager. Hensett til domfeltes skjøre situasjon, og at det synes nærliggende at friomsorgen vil gi ham tilbud om å gjennomføre et program som vil kunne utgjøre et positivt supplement til den behandlingen han nå gjennomgår, bør gjennomføringstiden settes til 120 dager.”

Høyesterett uttaler at dersom det foreligger mulighet for bedring av domfeltes livssituasjon er Høyesterett positive til å anvende samfunnsstraff. I neste avsnitt kommenterer dommeren de allmennpreventive hensyn som taler for idømmelse av ubetinget straff sammen med samfunnsstraff, jf § 28a sjette ledd:

”På bakgrunn av de sterke allmennpreventive hensyn er jeg som allerede antydnet kommet til at det i tillegg bør idømmes ubetinget fengsel i 30 dager, jf. straffeloven § 28a sjette ledd.”

I Rt. 2004, s.1961 var også spørsmålet om samfunnsstraff kunne idømmes. Tiltalte utøvte vold mot politiet etter å ha blitt påsatt håndjern og innbrakt i en cellebil. Gutten var 18 ½ år. Førstvoterende uttaler i avsnitt 8:

”Ved vold mot politiet er den klare hovedregel at det anvendes ubetinget fengsel. Jeg er likevel kommet til at samfunnsstraff vil være forsvarlig i dette tilfellet. Jeg legger da vekt på domfeltes personlige forhold sett i sammenheng med at overtredelsen av § 127 ikke var av de alvorligste.”

Det legges her vekt på domfeltes personlige forhold og det påpekes at hendelsen ikke var av de alvorligste. Det er sannsynligvis begrenset hva en person som er pågrepet og påsatt håndjern kan utrette av vold inne i en tjenestebil. I avsnitt 9 påpekes at tiltalte sparket og kom med utsagn rettet mot tjenestemennene. Førstvoterende konkluderer i dommens avsnitt 10 med at

”Dette indikerer at det først og fremst var et ubehag tjenestemennene opplevde ved hans utsagn.”

Utsagnet må kunne tolkes slik at handlingen må være i det aller nederste sjikt av hva som omfattes av § 127.

I avsnitt 11 fastslår imidlertid førstvoterende at:

”Disse forhold kan imidlertid ikke alene begrunne samfunnsstraff, og må som nevnt sammenholdes med hans personlige forhold for at denne reaksjonen skal kunne anvendes[...].”

Jeg refererer ikke hele begrunnelsen, men oppsummerer kort at det påpekes forhold som viser at tiltalte hadde hatt en vanskelig oppvekst og at han har hatt et rusproblem. Det argumenteres med at tiltalte nå jobber, får gode skussmål og at det ikke har vært påvist narkotikabruk det siste halvåret. I avsnitt 13 oppsummerer førstvoterende slik vedrørende de personlige forhold:

”Disse forhold har riktignok ikke samme tyngde som mange andre rehabiliteringssituasjoner som har begrunnet eller stått sentralt ved valg av reaksjoner i frihet. Men hensett til at vi står overfor en ungdom som har hatt betydelige personlige problemer, og som nå er inne i en lovende utvikling, er jeg kommet til at straffereaksjonen bør støtte opp under denne utviklingen ved at det idømmes samfunnsstraff.”

Straffen ble satt til 44 timer med en gjennomføringstid på 120 dager. I denne saken ble det ikke idømt noen ubetinget straff sammen med samfunnsstraffen.

Avgjørelsen inntatt i Rt. 2005, s.728 gjaldt en 19 år gammel mann som var tiltalt for overtredelse av § 127 etter å ha bitt en politimann. I denne dommen understrekes

prinsippene for valg av reaksjon i saker som gjelder overtredelse av § 127. Førstvoterende uttaler i avsnitt 11:

”Etter langvarig praksis er den klare hovedregel at det reageres med ubetinget fengsel ved vold mot politiet. Hovedregelen er fastholdt i de saker Høyesterett har avgjort etter at bestemmelsene i § 28a om samfunnsstraff avløste den tidligere samfunnstjenesten, jf. dommer i Rt-2004-1596 og Rt-2004-1961, hvor det på grunnlag av særlige personlige forhold riktignok ble funnet å være grunnlag for samfunnsstraff.”

I avsnitt 12 fortsetter førstvoterende med å understreke de allmennpreventive hensyn som fortsatt skal veie tungt i disse sakene:

”Forsvareren har anført at for mindre grove overtredelser av § 127 bør utgangspunktet endres til samfunnsstraff, med mindre det foreligger skade eller særlig skjerpene omstendigheter. Etter mitt syn er det ikke grunn til å endre praksis på dette området. Allmennpreventive hensyn står her meget sterkt, knyttet til rettshåndhevelsen og behovet for vern av polititjenestemennene i vanskelige situasjoner hvor de må rykke ut. De generelle uttalelsene i forarbeidene til bestemmelsen i straffeloven § 28a om et noe utvidet anvendelsesområde for samfunnsstraff i forhold til samfunnstjeneste tar åpenbart ikke sikte på disse sakene. Som illustrerende for betydningen av den type hensyn som ligger bak straffeutmålingspraksis i saker om vold mot politiet, nevner jeg den nye bestemmelsen i straffeloven § 132a om motarbeiding av rettsvesenet.”

Denne uttalelsen fastslår avgrensningen av anvendelsesområdet for samfunnsstraffen i saker etter § 127 om vold mot politiet. Førstvoterende sier følgende i avsnitt 13 om når det allikevel kan åpnes for bruk av samfunnsstraff:

”Skal samfunnsstraff være aktuelt, må det således foreligge spesielle forhold som med tyngde taler for slik straff. Det gjør det etter min mening ikke i denne saken. Det dreier seg ikke om noe bagatellmessig forhold, og overtredelsen fant sted i forbindelse med pågripelse

nattetid på offentlig sted med mange andre, til dels berusede, ungdommer til stede med fare for inngripen og vanskelige situasjoner. Det foreligger heller ingen spesielle personlige forhold – at saken nok har vært en vekker for domfelte, som har erkjent straffeskyld, og at han etterpå har skikket seg vel – kan ikke lede til samfunnsstraff i en slik sak. Saken er riktignok blitt noe gammel, - det gikk litt over et og et halvt år før lagmannrettens dom forelå – men etter mitt syn kan heller ikke dette i seg selv eller sammen med de øvrige momenter gi grunnlag for samfunnsstraff.”

Høyesterett understreker her at selv om domfelte har erkjent straffeskyld, i ettertid har skikket seg vel og at saken er blitt noe gammel, er ikke avgjørende argumenter i saker der andre momenter må veie tyngre. Dette viser at Høyesterett fører en restriktiv linje med ikke å idømme samfunnsstraff i saker om vold mot politiet uten at det foreligger helt spesielle omstendigheter som forsvarer en slik reaksjon.

En avgjørelse senere samme år, Rt. 2005, s.1210, gjaldt vold mot politimann under en pågrepelse. I avsnitt 14 uttales det:

”Ved vold mot politiet er den klare hovedregel at det skal idømmes ubetinget fengsel. Det gjelder også ved mindre alvorlige forhold, jf. blant annet Rt-2004-728 avsnitt 12. Betinget fengsel, eventuelt samfunnsstraff, kan bare idømmes når det foreligger spesielle forhold som med tyngde taler for slik straff. Ser vi bort fra tidsperspektivet, er ubetinget fengsel klart den rette reaksjon i vår sak.”

Her referer førstvoterende fra dommen jeg har behandlet over. Den foreliggende saken hadde imidlertid tatt uforholdsmessig lang tid. Det tok åtte måneder før tiltale ble tatt ut. I tillegg ble saken forlagt hos påtalemyndigheten i ett år. Dette mener førstvoterende er et klart brudd på EMK artikkel 6 nr. 1 om ”rettergang innen rimelig tid. Samlet saksbehandlingstid på tidspunktet for Høyesteretts behandling av saken var tre år og en

måned⁸⁸. Førstvoterende gikk på dette grunnlag inn for å endre lagmannrettens dom på 24 dager ubetinget fengsel til en ren betinget dom. Dommen var som tidligere nevnt enstemmig.

Om samfunnsstraff kunne blitt idømt dersom saksbehandlingstiden ikke hadde vært så lang er uvisst, men jeg anser det som sannsynlig på bakgrunn av at det tidligere er ansett å være et sjikt mellom betinget og ubetinget straff der det kan idømmes samfunnsstraff. Jeg henviser her til den grunnleggende dommen Rt. 2002, s. 1403 og fremstillingens avsnitt 2.2.5 for nærmere gjennomgang av det over omtalte sjikt mellom betinget og ubetinget straff. En ren betinget dom, som ble utfallet i saken Rt. 2005, s. 1210 over, må sees som mildere reaksjon enn en dom på samfunnsstraff.

Jeg har nå sett på avgjørelser som gjelder vold mot politiet. Høyesterett har i disse avgjørelsene kommet med prinsipielle uttalelser om anvendelsen av samfunnsstraff i saker etter § 127. Momenter som taler mot samfunnsstraff i disse sakene er hovedsakelig allmennpreventive hensyn, men personlige forhold og at saksforholdet ikke ble ansett å være av de alvorligste er funnet å gi rom for samfunnsstraff i disse sakene, se fremstillingen over. Jeg går nå over til å se på anvendelsesområdet for samfunnsstraff i narkotikasaker.

2.2.4.4 Narkotikalovbrudd

Av de 81 avgjørelsene jeg har arbeidet med gjelder 20 av dem narkotikalovbrudd etter straffeloven § 162. Disse vil således få en relativt grundig behandling i det følgende. I de sakene domfelte er rusmisbruker vil hans eller hennes rehabiliteringssituasjon ha stor betydning for straffutmålingen. Det er også en avgjørende forskjell på besittelse eller

⁸⁸ Saksbehandlingstiden var i denne saken ekstraordinær lang. Jeg anser derfor denne dommen for neppe å være relevant for idømmelse av samfunnsstraff i kommende saker om vold mot politiet der det ikke foreligger tilsvarende lang saksbehandlingstid.

oppbevaring til eget bruk og oppbevaring for salg. Omsetning av narkotika har store negative konsekvenser for samfunnet, men om en narkoman har en brukerdose på seg gir ikke det samme allmennpreventive behov for ubetinget fengselsstraff.

Riksadvokaten utarbeidet et rundskriv⁸⁹ i 1998 som gir retningslinjer for straffeutmålingen i narkotikasaker. Rundskrivet *"Narkotikasaker - kvantumets betydning for den rettslige bedømmelse og bruk av forelegg"* oppsummerer rettspraksis vedrørende hvilken betydning kvantum skal ha ved straffeutmålingen. Det fremgår av rundskrivet at retningslinjene gjelder stoff med vanlig styrkegrad, det vil si en konsentrasjon på 60-70%. I de tilfelle der styrkegraden avviker fra dette normalnivået, skal dette tillegges vekt i skjerpene eller formildende retning.

Ragnhild Hennum utarbeidet i 2002 en rapport for Justisdepartementet med tittelen *"Domstolenes utmåling av straff – en undersøkelse av rettspraksis"*. Her gjennomgår hun kvantumsgrensene:

*"Grensen mellom simpel (§ 162 1. ledd) og grov narkotikaforbrytelse (§ 162 2. ledd) skal etter rundskrivet gå ved cirka følgende mengder: 15 gram heroin, 50 gram amfetamin, 50 gram kokain og 1 kg hasj (Rundskriv nr. 1/1998 s. 2). Straffen for overtredelse av § 162 1. ledd er bøter eller fengsel inntil 2 år. Som hovedregel blir bøter ikke brukt ved befatning med heroin, amfetamin eller kokain. Straffen for brudd på § 162 2. ledd er fengsel inntil 10 år. Grensen mellom § 162 2. ledd og 3. ledd (særlig stort kvantum) går for heroin ved 750 gram, amfetamin og kokain 3 kg og hasj 80 kg (Rundskriv nr. 1/1998 s. 2). Straffen for brudd på § 162 3. ledd er fengsel fra 3 til 15 år. Under særdeles skjerpene omstendigheter kan lovens strengeste straff, fengsel inntil 21 år, benyttes.[...]"*⁹⁰

Jeg går nå over til å behandle Rt. 2003, s.208 som gjaldt kjøp av 25 gram heroin (altså grovt narkotikalovbrudd jamfør over), hvorav ett gram var gitt bort. Her idømte Høyesterett

⁸⁹ Riksadvokatens rundskriv nr. 1, 1998, del II.

⁹⁰ Hennum (2002) avsnitt 4.1.

345 timer samfunnstjeneste. Avgjørelsen viser at rehabilitering er et viktig argument for samfunnstjeneste. Det uttales følgende i avsnitt 13:

”Slik jeg vurderer det, står en imidlertid i denne saken overfor et tilfelle der soning av fengselsstraff vil kunne ødelegge det arbeidet om domfelte og hjelpeapparatet rundt henne har nedlagt over lang tid for å få henne varig ut av misbrukssituasjonen, og med godt resultat så langt. Tilbakefall vil ikke bare gå ut over henne selv, men også hennes barn. Domfelte er inne i en klar rehabiliteringssituasjon, der hun har vist at hun tar ansvar både for seg selv og barnet, og det må legges til grunn at omsorgen for barnet er et forhold av stor betydning for hennes motivasjon for å holde seg utenfor rusmiljøet”.

Det nevnes at domfelte i 1996 og 1998 ble idømt kortvarige betingede dommer for vinningskriminalitet og brudd på narkotikalovgivningen.

Førstvoterende avslutter med å uttale at

”Meget sterke grunner taler for at samfunnstjeneste idømmes i denne saken, og jeg kan ikke se at hensynet til den alminnelige lovlydighet gjør dette uforsvarlig.”

Dette viser at rehabilitering, det å kunne ta ansvar for seg selv og eventuelle barn, samt faren for tilbakefall er kriterier Høyesterett anvender ved idømmelse av samfunnsstraff.

Jeg viser også til førstvoterendes uttalelser i avsnitt 15. Her stiller hun spørsmål rundt 6-årsregelen i samfunnsstraffbestemmelsen. Jeg sitérer:

”At samfunnstjeneste kan idømmes i denne saken, gir foranledning til å stille spørsmål ved om det var vel overveiet å sette en absolutt grense for bruk av samfunnsstraff når maksimumsstraffen er høyere enn 6 år. Forslaget kom fra riksadvokaten, jf. Ot.prp.nr.5 (2000-2001) side 125, men begrunnelsen synes i hovedsak å være av lovteknisk karakter. I

tillegg vises det til at straffens formål setter begrensninger for bruk av samfunnsstraff, og det gis eksempler på lovbrudd der samfunnsstraff "normalt" vil være uaktuelt".

Hun redegjør så for forarbeidene og anvendelsesområdet for samfunnsstraffen:

"Også departementet gir eksempler på hvilke lovovertridelser som faller utenfor området for samfunnsstraff, men redegjør ikke for at det i henhold til den da gjeldende lov unntaksvis var gitt samfunnstjeneste også for lovovertridelser som etter forslaget ville faller utenfor området for samfunnsstraff [...] Begrunnelsen har i slike tilfeller oftest vært knyttet til spesielle personlige forhold, som sterk grad av rehabilitering, eller at saken er blitt svært gammel. [...] Departementet gikk inn for økt bruk av samfunnsstraff, og etter min mening burde § 28a åpne for bruk av samfunnsstraff også der strafferammen er høyere enn 6 år, når særlige grunner taler for det."

Høyesterett gikk enstemmig inn for å idømme samfunnstjeneste, og satte den til 345 timer med en gjennomføringstid på ett år og seks måneder. Dette lovbruddet var begått før 2002, men ble altså pådømt med grunnlag i forarbeidene til den nye bestemmelsen om samfunnsstraff. Etter dette er det vært mange saker etter straffeloven § 162 oppe for Høyesterett.

I 2006 ble det avsagt fire narkotikadommer inntatt i Rt. 2006, s.161, Rt. 2006, s.1093, Rt. 2006, s.1096 og Rt. 2006, s.1118. Sakene fastsetter rettspraksis etter at ettårsregelen trådte i kraft 1.1.2006 og behandles i det følgende.

I Rt. 2006, s.161 gjaldt saken følgende⁹¹:

"En 22 år gammel mann var idømt syv måneder ubetinget fengselsstraff for medvirking til erverv av 88,33 gram kokain, samt erverv og oppbevaring av 99 valiumtabletter, jf

⁹¹ Jeg siterer sammendraget av dommen.

straffeloven §162. Domfelte var tidligere dømt for ulike lovbrudd. Høyesterett kom til at det ikke kunne reageres med samfunnsstraff, blant annet under henvisning til at domfelte likevel måtte sone fengselsstraff for et annet lovbrudd. Fire måneder av den imålte straffen på sju måneder ble gjort betinget”.

Saken ble pådømt etter seksårsregelen i det lovbruddet ble begått i 2003. Førstvoterende legger til grunn at det er adgang til å benytte samfunnsstraff såfremt hensynet til straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet, se dommens avsnitt 11. Videre ser ikke førstvoterende grunn til å drøfte om det foreligger uforbeholden tilståelse i denne saken, men viser til Rt. 2005, s.559 for forståelse av begrepet.

Førstvoterende uttaler følgende om bruk av samfunnsstraff i den foreliggende sakens avsnitt 13:

”Jeg kan ikke se at bestemmelsen i sjette ledd [i sjette ledd åpnes for å idømme 30 dager ubetinget fengselsstraff i tillegg til samfunnsstraff. Min bemerkning.] kan tolkes slik at den utgjør en absolutt sperre mot bruk av samfunnsstraff i et tilfelle som vårt. Men den omstendighet at domfelte vil måtte sone den ubetingete dommen har etter min mening betydning for vurderingen av om samfunnsstraff bør brukes. Det vil i utgangspunktet være lite hensiktsmessig å kombinere samfunnsstraff med ubetinget fengsel av lenger varighet enn 30 dager.”

Den ubetingede fengselsstraffen var på sju måneder og således altfor lang til at førstvoterende så mulighet for å kombinere denne med samfunnsstraff. I neste avsnitt redegjør dommeren for de forhold i saken som taler for og imot samfunnsstraff i dette tilfellet:

”Samfunnsstraff i et tilfelle som det foreliggende forutsetter dessuten at det foreligger klare og sterke rehabiliteringshensyn eller andre spesielle forhold, jf. for eksempel Rt-2004-492 avsnitt 14. Selv om det foreligger opplysninger som indikerer at domfelte kan være på vei

bort fra sitt misbruk av narkotika, taler den ubetingete dommen på fengselsstraff sammen med de nyere forhold han er ilagt bot for, mot bruk av samfunnsstraff i dette tilfellet. Min konklusjon er således at det her ikke bør benyttes samfunnsstraff.”

Dette viser at selv om domfelte er inne i en positiv utvikling med hensyn til å komme bort fra sitt narkotikamisbruk, var ikke dette nok til å begrunne bruk av samfunnsstraff i denne saken. Det må da foreligge klare og sterke rehabiliteringshensyn og andre spesielle forhold. Det avgjørende her var at domfelte er idømt ubetinget fengsel i en annen sak og at det foreligger andre nye straffbare forhold domfelte er bøtelagt for.

I avgjørelsen inntatt i Rt. 2006, s.1093 gjaldt⁹² det forhold at en mann var dømt til to års fengsel for oppbevaring av 9746 gram hasj og 657 gram kokain med en styrkegrad på 46%, jamfør straffeloven § 162 første og annet ledd. Høyesterett fant at samfunnsstraff ikke var en aktuell reaksjon i dette tilfellet. Seks måneder av fengselsstraffen ble av flertallet gjort betinget på grunn av fremtredende rehabiliteringshensyn. Det var dissens 4-1 i saken.

Førstvoterende uttaler i avsnitt 11 at det foreligger flere formildende omstendigheter i saken og at spørsmålet er hvilken virkning disse skal få ved straffutmålingen. I neste avsnitt behandler dommeren de formildende omstendighetene og nevner at det foreligger uforbeholden tilståelse. På det tidspunktet domfelte tilsto hadde imidlertid politiet allerede funnet og beslaglagt narkotikaen, slik at tilståelsen ikke har avdekket straffbare forhold som politiet ellers ikke ville avdekket. Det uttales av førstvoterende i avsnitt 12:

”Tilståelsen kom imidlertid raskt og har således forenklet etterforskningen, og den har delvis tilrettelagt for en tilståelsesdom som igjen kunne ha gitt prosessøkonomisk gevinst. Samlet sett må dette tillegges en viss betydning ved straffutmålingen, jf. Rt-2005-314 avsnitt 13 til 18.”

⁹² Jeg refererer fra sammendraget av dommen.

Videre hadde denne saken tatt lang tid, nærmere to år og fire måneder. Om dette uttaler førstvoterende i avsnitt 15:

”Jeg er kommet til at påtalemyndigheten nok kan lastes noe for at behandlingen har tatt lang tid, selv om jeg ikke helt kan følge forsvarerens innvendinger. Det dreier seg om et betydelig kvantum narkotika, som naturlig foranlediget en omfattende etterforskning både i forhold til andre aktører og i forhold til spørsmålet om andre forgåelser fra As side. I denne forbindelse må det tas i betraktning at det hjemme hos A ble beslaglagt 437.600 kroner i kontanter, som A oppbevarte for andre, og som skrev seg fra narkotikahandel.”

Med hensyn til tidsaspektet konkluderer dommeren med at saken er blitt ”unødig forsinket” med åtte måneder. Dette må etter dommerens skjønn tillegges en viss vekt, dog ikke så mye som i Rt. 2005, s.1574.

Som tidligere nevnt forelå det særlige rehabiliteringshensyn i denne saken (i Rt. 2006, s. 1093). Om dette uttaler førstvoterende i avsnitt 17:

”[...] Etter at han ble løslatt fra varetektsfengsel i juli 2004, har han klart å komme seg ut av problemene [de betydelige rusproblemene, min anmerkning]. Høsten 2005 startet han opp studier ved X, der han har avlagt eksamener med svært gode resultater. Det er derfor ikke tvilsomt at han har maktet å endre sin livssituasjon, og at han i dag er i ferd med å legge grunnlaget for en ordnet tilværelse uten tilknytning til sitt gamle miljø. Som også lagmannsrettens flertall har poengtert, er dette forhold som klart må tale i formildende retning.”

Her poengteres flere momenter som må anses formildende. Spørsmålet er om de er tilstrekkelige for å idømme samfunnsstraff. Førstvoterende konkluderer slik i avsnitt 19:

”[...] I den aveining som her skal skje, kan verken den foreliggende tilståelsen eller tidsmomentet tillegges særlig vekt. Sett hen til det meget alvorlige forholdet som han er

blitt domfelt for, finner jeg at det heller ikke foreligger tilstrekkelig tungtveiende grunn til at rehabiliteringshensynet bør slå igjennom i forhold til de sterke allmennpreventive hensyn som gjør seg gjeldende ved denne type forgåelser. Sakene i Rt-2003-28 og Rt-2005-1070, som forsvareren har vist til, gjelder begge klart mindre alvorlige forhold sammenliknet med de kvanta som herværende sak omhandler. Det forelå dessuten i begge tilfelle særlige forhold ved at domfelte hadde omsorg for barn.”

På grunnlag av sakens alvorlighet fant ikke dommeren rom for samfunnsstraff i denne saken, men gjorde seks måneder av straffen betinget. Man ser imidlertid av uttalelsen at kvantum er avgjørende.

I Rt. 2006, s.1096 var det at forhold at tiltalte var i en ”*positiv utvikling*” der ”*han ser ut til å ha kommet seg ut av rusmiljøet*” ikke nok til å begrunne samfunnsstraff. Politiet hadde beslaglagt 988 gram hasj og 4,7 gram kokain hjemme hos en mann, som innrømmet at han i tiden forut for beslaget også hadde solgt to partier på til sammen 1,50 - 1,75 kilo hasj. Tilståelsen i saken ble tillagt betydelig vekt i formildende retning, men samfunnsstraff ble allikevel ikke ansett anvendelig. Bakgrunnen for dette er at dommeren ikke kunne se at det forelå noen egentlig rehabiliteringssituasjon og uttaler i den forbindelse i avsnitt 15:

”Domfelte har – etter at de straffbare forhold fant sted – vært gjennom en positiv utvikling. Han ser ut til å ha kommet seg ut av rusmiljøet. Jeg kan allikevel ikke se at det i denne saken foreligger en egenlig rehabiliteringssituasjon[...].”

De formildende omstendighetene i saken i form av tilståelse begrunnet heller ikke samfunnsstraff da det dreide seg om en forholdsvis grov narkotikaforbrytelse hvor det ”*normalt må reageres med ubetinget fengsel*”⁹³. Man ser av denne dommen at det skal en del til for at samfunnsstraff kommer til anvendelse i narkotikasaker der det er snakk om et

⁹³ Se dommens avsnitt 15.

kvantum av denne størrelsen⁹⁴ og andre personlige forhold ikke anses å være tilstrekkelig tungtveiende.

I Rt. 2006, s.1118 ble heller ikke samfunnsstraff ansett anvendelig. Overtredelsen var grov, og selv om domfelte hadde kommet med en uforbeholden tilståelse og hadde psykiske problemer, ble samfunnsstraff ikke ansett anvendelig. Saken gjaldt i hovedsak oppbevaring av 328 gram amfetamin, 33 gram metamfetamin⁹⁵ og 60 gram hasj, jamfør straffeloven § 162 første og annet ledd. Domfeltes uforbeholdne tilståelse tilsa etter Høyesteretts syn en mindre reduksjon av straffen. Det forelå imidlertid ikke opplysninger som tilsa at en eventuell soning ville kunne skade en pågående og nødvendig behandling av domfeltes psykiske problemer. Derfor ble det ikke funnet rom for samfunnsstraff i denne saken. Førstvoterende uttaler i avsnitt 11:

”Samfunnsstraff forutsetter at ”hensynet il straffens formål ikke taler mot en reaksjon i frihet”. Ved en narkotikaforbrytelse av det omfanget som vi her står overfor, forutsetter samfunnsstraff at det foreligger klare og sterke rehabiliteringshensyn eller andre spesielle forhold, jf. Rt-2004-492 avsnitt 14 og Rt-2005-1070 avsnitt 10.”

Dette viser at jo større kvantumet er, jo mer skal til for å bli idømt samfunnsstraff. Jeg har nå sett på narkotikasakene og går nå over til saker om overtredelser av fartsgrensene, de såkalte fartssakene. Høy fart med bil eller båt, eventuelt kombinert med promille, innebærer et stort skadepotensiale. Saker om promille og/ eller fart utgjør 9 av de 81 sakene jeg har sett på. Under følger behandling av promille- og fartssakene.

⁹⁴ Jamfør behandlingen av riksadvokatens rundskriv innledningsvis i dette avsnittet.

⁹⁵ Metamfetamin er kjemisk sett svært likt amfetamin, men man trenger mindre dose metamfetamin for å oppnå samme virkning som ved bruk av amfetamin. Kilde: Folkehelseinstituttet. Tilgang:

http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5648&MainArea_5661=5648:0:15,2917:1:0:0:::0:0&MainLeft_5648=5544:47081::1:5647:4:::0:0 [lese dato: 14.04.2007].

2.2.4.5 Promille- og fartssaker

I promillesakene skulle det etter rettspraksis fra 1990-tallet mye til for å reagere med noe annet enn ubetinget fengsel⁹⁶. De senere år har imidlertid sett samfunnsstraff brukt i promillesaker, senest i avgjørelsen HR-2007-00327-A der domfelte var under 18 år da kjøringen fant sted. Det var dissens 4-1 i saken, men domfeltes unge alder ble avgjørende for flertallet som idømte 45 timer samfunnsstraff i saken. Førstvoterende uttalte følgende:

”Også for promillekjøring gjør sterke allmennpreventive hensyn seg gjeldende. Men det må likevel være et visst rom for bruk av samfunnsstraff. Etter min mening er 17-åringene en aktuell gruppe for en slik straff, der omstendighetene ved kjøringen er for grove til at det kan reageres med betinget fengsel, men ikke så grove at det anses nødvendig med ubetinget fengselsstraff.”⁹⁷

Dette viser at det er et rom mellom betinget og ubetinget straff også for promillesakene der Høyesterett har funnet rom for samfunnsstraff. Jeg ser i det følgende på fartssakene.

I Rt. 2003, s. 456 idømte Høyesterett 36 timer samfunnsstraff med en gjennomføringstid på 90 dager. Saken gjaldt en 17 ½ år gammel mann som hadde kjørt motorsykkel i 119km/t i 50-sone over en strekning på 510 meter. Høyesterett uttalte at overtredelsen i utgangspunktet lå ”betydelig over det som etter praksis skal til for å idømme ubetinget fengsel”, men idømte allikevel samfunnsstraff begrunnet i domfeltes unge alder. Dommen var enstemmig. I dommen gjennomgår førstvoterende tidligere dommer avsagt under samfunnstjenesteinstituttet og forarbeidene. Det uttales følgende i avsnitt 18:

⁹⁶ Karnov. §28a, note 110. Tilgang:

javascript:noteLink('http://www.retsdata.no/NXT/gateway.dll/lover/119020522-10/119020522-10~b1/119020522-10~k2?f=templates\$fn=document-frame.htm\$3.0\$q=\$x=\$nc=9185#N19020522-10~107')
[lese dato: 19.04.2007].

⁹⁷ Se dommens avsnitt 12.

”I saker om grov fartsovertredelse veier allmennpreventive hensyn tungt. Utviklingen når det gjelder trafikkulykker er bekymringsfull. Av nasjonal handlingsplan for trafikksikkerhet på veg 2002-2011 fremgår det at den positive utviklingen man en årrekke var inne i med hensyn til antall drepte i trafikken, er stoppet opp, og det gis uttrykk for at det er personer i alderen 16 til 26 år som er mest ulykkesutsatt, se sammendraget side 9. Selv om dette riktignok ikke refererer seg utelukkende til fartsovertredelser, er det klart at fartsovertredelser er et særlig problem, ikke minst blant unge sjåførere. Straffens allmennpreventive funksjon har en særlig adresse til denne gruppen lovovertrедere og lovovertrедere.”

Videre redegjøres det for at det bør foreligge sterke grunner for å idømme ubetinget fengsel for personer ned mot 17 år selv om det dreier seg om en kort straff.

Førstvoterende konkluderer i avsnitt 20:

”Når det som her er sagt sees i lys av lovforarbeidenes uttalelser om at samfunnsstraff bør benyttes i noe større utstrekning enn samfunnstjeneste tidligere, er jeg – under en viss tvil – kommet til at det er grunnlag for å reagere med samfunnsstraff i dette tilfellet. Men av allmennpreventive grunner bør det – som i sakene fra 1993 og 1994 – også idømmes en ubetinget bot, jf. straffeloven § 28a femte ledd....”

Som vi ser uttrykkes det tvil om å bruke samfunnsstraff i dette tilfellet, men Høyesterett fant at anvendelsesområdet kunne strekkes til å omfatte denne saken. Det avgjørende var domfeltes unge alder - et moment som har vist seg avgjørende i mange saker.

Daværende konstituert statsadvokat ved riksadvokatembetet, Morten Holmboe, skrev i 2004 en artikkel med tittelen *”Ungdom, fart og samfunnsstraff – noe om utviklingen i rettspraksis”*. Her hevder han at

”Etter Høyesteretts dom i Rt-2003-456 synes betydningen av ung alder å være ytterligere understreket, og området for samfunnsstraff for førere under 18 år må sies å være noe utvidet.”⁹⁸

Holmboe fortsetter:

”Det er derimot ikke holdepunkter i dommen for at grensen for ubetinget fengsel er flyttet for førere som er fylt 18 år. Det ble for øvrig ikke tatt avstand fra Rt-1995-795, der føreren jo ennå ikke var fylt 19 år”.

Tre avgjørelser fra 2004 belyser Holmboes argumenter, og jeg gjennomgår disse kort i det følgende.

I Rt. 2004, s.1772 var saksforholdet følgende, jeg refererer fra dommens sammendrag:

”En 18 år gammel manns hastighet med bil ble etter fradrag for sikkerhetsmargin, målt til 151 kilometer i timen under en forbikjøringsituasjon en oktober natt i en 80-sone. Høyesterett endret straffen for overtredelse av vegtrafikkloven § 31 første ledd, jf. § 5 første ledd, jf. annet ledd, jf. skiltforskriften § 8, fra 30 timers samfunnsstraff og tap av førerretten i 19 måneder til ubetinget fengsel i 18 dager og tap av førerretten i 14 måneder.”

Her ble altså straffen gjort om til ubetinget fengsel som begrunnes som følger i dommens avsnitt 12:

”Etter min mening ligger det klare fordeler i en streng og konsekvent straffutmålingspraksis ved fartsovertredelser. Selv om det kan være rom for å reagere med samfunnsstraff ved overtredelser ned mot grensen for ubetinget fengsel, jf. Høyesteretts

⁹⁸ Holmboe (2004B), s. 52.

avgjørelser i dag i sak nr. 2004/1416 (HR-2004-01915-A) og sak nr. 2004/1482 (HR-2004-01914-A), må resultatet ganske klart bli ubetinget fengsel, når det som her dreier seg om en fart av 151 km/t i en 80-sone.”

Dommen var enstemmig.

I Rt. 2004, s. 1774, avsagt samme dag, var saksforholdet som følger, jamfør dommens sammendrag:

”En 26 år gammel mann hadde i august i 03-tiden kjørt 102 kilometer i timen i en 50-sone. Kjøreforholdene var gode og det var ingen trafikk. Han var av lagmannsretten idømt ubetinget fengsel i 18 dager. Høyesterett vurderte fartsoverskridelsen som klart over grenseområdet for å kunne reagere med samfunnsstraff, slik at ubetinget fengsel måtte idømmes.”

I avsnitt 8, 9 og 10 gjennomgår førstvoterende rettspraksis, allmennpreventive hensyn og alvorligheten av fartsoverskridelsen i denne saken. Det vises til at rettspraksis har etablert grenser for når en fartsovertredelse skal resultere i ubetinget fengsel. I denne saken, der overskridelsen skjedde i en 50-sone, uttales det at grensen for ubetinget fengsel ligger ved i overkant av 90 km/t. Førstvoterende understreker i avsnitt 9 at

”(9) Allmennpreventive hensyn taler til fordel for en steng og konsekvent straffutmålingspraksis. Men slik det også fremgår av Høyesteretts dom i sak HR-2004-01915-A, avsagt i dag, kan det være rom for å reagere med samfunnsstraff ved en overtredelse ned mot det nevnte grenseområdet.”

I avsnitt 10 uttaler førstvoterende følgende relatert til den foreliggende saken:

”(10) Å kjøre i 102 km/t i en 50-sone er imidlertid så vidt klart over grenseområdet at det etter mitt syn ikke er grunnlag for noen annen reaksjon enn ubetinget fengsel. Det dreier

seg om en typisk og alvorlig fartsovertredelse, og uten særskilte formildende omstendigheter eller personlige forhold som kan tilsi et fravik fra dette utgangspunktet. Det forhold at domfelte tilsto forholdet – slik at det også kunne avsies tilståelsesdom i tingretten – kan ikke tillegges nevneverdig vekt.”

Høyesterett holder muligheten for samfunnsstraff i fartssakene åpen, men i denne saken har farten vært for høy til å forsvare noe annet enn ubetinget fengsel. Høyesterett åpner for å fravike dette utgangspunktet dersom det foreligger særskilte formildende omstendigheter eller personlige forhold som kan begrunne noe annet, men fant ikke det i denne saken. Jeg nevner at tiltalte var 26 år. Ung alder var derfor ikke noe argument for samfunnsstraff her.

I den siste saken Høyesterett behandlet denne dagen, inntatt i Rt. 2004, s.1776, ble det idømt samfunnsstraff. Sammendraget beskriver saken:

”En 32 år gammel manns hastighet ble av politiet målt til 156,69 km/t i en gjennomsnittsmåling på motorvei med 100-sone en tidlig morgen med moderat trafikk og under gode forhold. Tingrettens dom på 14 dager fengsel ble av Høyesterett omgjort til 36 timer samfunnsstraff.”

I denne saken representerte Morten Holmboe påtalemyndigheten som konstituert førstestatsadvokat. I dommens avsnitt 12 påpekes lovgivers mål om at samfunnsstraff skulle brukes i større omfang enn hva som tidligere var gjort med samfunnstjeneste og minner om uttalelsen i den grunnleggende dommen, Rt. 2002, s.1403. Her ble det sagt at det bør være et område mellom ubetinget og betinget straff der det kan idømmes samfunnsstraff.

I den foreliggende saken, Rt. 2004, s.1776 uttaler førstvoterende innledningsvis i avsnitt 15:

”Eg nemner at det ikkje er noko i lovførearbeida som tilseier at samfunnsstraff ikkje kan brukast ved fartsoverskridingar [...]”

I avsnitt 16 uttales deretter følgende:

”For min del meiner eg at det ut fra dei synsmåtane som er komne frå lovgivaren og slik dete er utvikla av Høgsterett, bør vere rom for eit område mellom fengsel på og fengsel utan vilkår også når det gjeld fartsoverskridingar ned mot grensane eg her har omtala. Reaksjonen mot grove fartsoverskridingar vil likevel vere streng. Tap av førarrett vil kunne ha store personlege og økonomiske konsekvensar [...] I denne samanhengen er det grunn til å minne om at samfunnsstraff er, og bli oppfatta som ein streng reaksjon.”

Videre redegjør dommeren for reglene om avleggelse av ny førerprøve.

I avsnitt 18 konkluderer førstvoterende:

”Domfelte er fødd i 1971, og er ikkje tidlegare straffa eller bøtelagt. Han er produksjef. Sjølv om domfelte ikkje er i kjernegruppa for bruk av samfunnsstraff, meiner eg det er grunnlag for slik bruk.”

Holmboes uttalelse fra artikkelen tidligere i 2004 om at samfunnsstraff bare brukes i fartssaker der tiltalte er under 18 år medfører ikke riktighet etter Rt 2004, s. 1774 og Rt. 2004, s. 1776. Samfunnsstraff kan idømmes i fartssaker selv om domfelte er langt over 18 år. Avgjørelsen i Rt. 1995, s. 795 som Holmboe nevner, jamfør over, er ikke lenger noe argument for at lav alder er et vilkår eller moment for samfunnsstraff. Her var domfelte under 19 år. I saken jeg har behandlet over var domfelte 32 år på tiden for lovovertrædelsen.

2.2.4.6 Andre lovbruddskategorier

Jeg har nå sett på overtredelser av fartsgrensene. Jeg går nå over til å behandle andre lovbruddskategorier. Avgjørelsen inntatt i Rt. 2004, s. 610 gjaldt straffutmåling for

likskjending og medvirkning til dette, jamfør straffeloven § 143. I sammendraget av avgjørelsen fastslås det at

”På bakgrunn av den grunnleggende oppfatning om at døde personer må behandles med verdighet og respekt, hensynet til avdødes minne, til de pårørende og til allmennheten generelt, kom Høyesterett enstemmig til at det ikke kunne reageres med samfunnsstraff i et slikt tilfelle”.

I dommens avsnitt 12 uttales at det foreligger lite rettspraksis når det gjelder hvilket straffenivå man skal legge seg på i slike saker. Det ble imidlertid påpekt at § 143 står i kapittel 13 om forbrytelser mot den alminnelige orden og fred. Straffen måtte på bakgrunn av den begrensede rettspraksis utmåles ut fra de interesser bestemmelsen er ment å verne, i første rekke vår felles interesse i at døde personer behandles med verdighet og respekt. Jeg sitérer følgende fra dommens avsnitt 12:

”Selv om skjending av døde personer er forbundet med høye moralske barrierer og omfattes av sterk samfunnsmessig fordømmelse, tilsier hensynet til de avdødes minne, til de pårørende og til allmennheten generelt at det også reageres med straff. På denne bakgrunn er jeg enig med lagmannsretten i at det ikke vil være riktig å anvende samfunnsstraff i en sak som denne. Etter straffeloven § 28a kan samfunnsstraff ikke idømmes der hensynet til straffens formål taler mot en reaksjon i frihet. I forarbeidene er det blant annet gitt uttrykk for at hensynet til den allmenne rettsfølelsen må veie tungt, jf Inst.O.nr.60 (2001-2002) side 31 punkt 9.2.”

Som man ser er det i noen sakstyper nærmest helt utelukket å benytte samfunnsstraff. Noen lovbruddskategorier anses å være så alvorlige at det er vanskelig å finne rom for reaksjonen. Dette var tilfelle også i en sak om Hiv-smitte, overtredelse av straffeloven § 155, første straffalternativ. Avgjørelsen er inntatt i Rt. 2006, s. 1246 og jeg siterer fra avgjørelsens sammendrag:

”En kvinne fortalte ikke den krenkede før etter tredje ubeskyttede samleie at hun var hiv-smittet, jf straffeloven §155. Høyesteretts flertall kom til at straffen burde settes til fengsel i 120 dager, jf [Rt-2002-606](#). Det ble blant annet lagt vekt på at fornærmede ikke var blitt smittet, og at domfelte hadde tilstått, jf straffeloven §59. Mindretallet gikk inn for at den straffen lagmannsretten hadde utmålt, fengsel i seks måneder, i sin helhet skulle gjøres ubetinget[...]”.

Førstvoterende uttaler i avsnitt 25 dette om Hiv-smitte:

”Siktemålet med straffelova §155 er først og fremst å hindre at dei aktuelle sjukdommane spreier seg. [...] Sjølv om det må leggjast til grunn at behandlingstilbodet frå 1996 har vorte betre enn før, er det framleis tale om ein alvorleg sjukdom med store medisinske og sosiale konsekvensar for dei som blir råka. Det er tale om ein sjukdom med store allmenne konsekvensar. Nedbrote inneber dette at desse konsekvensane gjeld for alle som blir smitta. Professor Frøland har lagt fram ei fråsegn. For min del nøyer eg med å vise til denne, som til fulle viser alvoret ved smitte”.

Dette viser alvoret i domfeltes handling, og om samfunnsstraff uttalte førstvoterende i avsnitt 26:

”For min del meiner eg det skal mykje til for at det skal kunne nyttast samfunnsstraff ved brot på føresegnene i straffelova §155, som er gitt til vern av viktige samfunnsinteresser og som er grunna i tungtvegande samfunnsomsyn. Ut frå dette vil samfunnsstraff ikkje vere aktuelt i saka her.”

Det var skarp dissens 3-2 i saken hva gjaldt straffutmålingen. Mindretallet ønsket å i sin helhet gjøre den straff lagmannsretten utmålte, fengsel i seks måneder, ubetinget.

Jeg i dette avsnittet sett på andre lovbruddskategorier, herunder likskjending og Hiv-smitte. Tidligere har jeg behandlet sedelighetssaker inkludert barnepornografi,

vinningsforbrytelser, saker om vold mot politiet, narkotikasaker samt promille- og fartssaker. I tillegg har jeg behandlet den grunnleggende avgjørelsen i Rt. 2002, s. 1403 som gjaldt trygdebedrageri. Denne saken gjaldt idømmelse av samfunnstjeneste, men Høyesterett kom med flere prinsipputtalelser om samfunnsstraff. Jeg går nå over til å behandle saker avsagt ved dissens.

2.2.4.7 Dissenser

Jeg har under arbeidet med avgjørelsene også sett på hvilke saker som er avgjort ved dissens. Jeg ønsket å se nærmere på om det er spesielle sakstyper dommerne i Høyesterett har vært uenige i. Jeg fant at det var dissens i 18 saker⁹⁹ i tillegg til i to saker som gjaldt brudd på vilkår og straffegjennomføringen. Det er forskjellige saker det er dissentert i, jf note. Jeg finner ikke grunnlag for å hevde at det foreligger en spesiell lovbruddskategori hvor dommerne i Høyesterett i større grad enn i andre sakstyper ikke er enige om anvendelsesområdet for samfunnsstraffen. Jeg har heller ikke klart å finne systematiske forskjeller i dommernes innstilling til samfunnsstraff ved at noen i større grad enn andre dissenterer i disse sakene. Jeg går derfor ikke nærmere inn på dissensene.

2.2.5 Finnes et mellomstilt mellom ubetinget og betinget straff der det idømmes samfunnsstraff?

I den grunnleggende avgjørelsen, Rt. 2002 s. 1403, hevdet førstvoterende at det på bakgrunn av forarbeidene må foreligge et mellomstilt mellom betinget og ubetinget straff.

⁹⁹ Rt. 2002, s.1403, Rt. 2002, s. 1464, Rt. 2003, s. 1783, Rt. 2004, s. 327, Rt. 2004, s. 774, Rt. 2004, s. 804, Rt. 2004, s. 1074, Rt. 2004, s. 1396, Rt. 2005, s. 38, Rt. 2005, s. 168, Rt. 2005, s. 406, Rt. 2005, s. 573, Rt. 2005, s. 663, Rt. 2006, s. 382, Rt. 2006, s. 1093, Rt. 2006, s. 1246, Rt. 2006, s. 1454, HR- 2007-00327-A. Sakene fordelte seg på følgende lovbruddskategorier: ran (1), bedrageri (3), legemsbeskadigelse (3), sedelighet (2), narkotika (5), promille (1), HIV-smitte (1), fartsovertredelse (1) og kreditorbegunstigelse (1). Sakene som gjaldt straffegjennomføring og brudd på vilkår er inntatt i Rt. 2004, s. 1304 og Rt. 2004, s. 1360.

I dette sjiktet hevdet han det kan idømmes samfunnsstraff. Har Høyesterett fulgt opp dette synspunktet i senere avgjørelser?

Rt. 2004, s. 1074, avsnitt 23, er beskrivende for Høyesteretts syn på om det er et mellomsjikt mellom ubetinget og betinget straff der man kan idømme samfunnsstraff. Saken gjaldt unnlatt regnskapsførsel og ble avsagt under dissens 3-2. Straffen ble satt til fengsel i 60 dager. Førstvoterende i denne saken uttaler følgende:

”Det er i flere avgjørelser av Høyesterett uttalt at samfunnsstraff vil kunne ha sin plass som en mellomgruppe mellom betinget og ubetinget fengselsstraff, jf. blant annet Rt-2002-1403. Det beror etter mitt syn på karakteren av de straffbare handlinger hvilken betydning dette synspunkt har på de ulike områder. Når det er tale om næringsdrivende, som over lengre tid og i virksomheter av ikke betydelig omfang, fullstendig unnlater å føre regnskap, kan jeg ikke se at det kan være særlig rom for en slik mellomgruppe. Jeg finner ikke at tidsforløpet i dette tilfellet innebærer at saken er så spesiell – i forhold til andre saker av denne typen – at dette kan begrunne anvendelse av samfunnsstraff. Dette gjelder etter mitt syn også om man ser hen til domfeltes psykiske problemer. Disse vil – som tidligere nevnt bli vurdert av fengselsmyndighetene på soningstidspunktet.”

Som man ser her er ikke tidsforløpet alene eller domfeltes psykiske problemer en begrunnelse for samfunnsstraff i en så vidt alvorlig sak. Uttalelsen viser imidlertid at Høyesterett anvender et slik sjikt i straffeutmålingen. Men det beror på alvorlighetsgraden av lovbruddet. I saken inntatt i Rt. 2005, s. 190, som gjaldt falsk forklaring, ble det uttalt følgende:

”Hvorvidt det her er naturlig å operere med et område for samfunnsstraff mellom betinget og utbetinget fengselsstraff, på samme måte som det i rettspraksis er gjort for forsikringsbedrageri, trygdemisbruk og fartsovertredelser, finner jeg ikke grunn til å ta standpunkt til, da jeg ikke kan se at vår sak ville kunne plasseres i et slikt mellomområde. For straffutmåling i disse andre typer saker vil kronebeløp og fart ha stor betydning -

forhold som er objektivt målbare. For falsk forklaring foreligger ikke tilsvarende straffutmålingsmomenter. Det betyr imidlertid ikke at det ikke også for falsk forklaring etter omstendighetene kan gis samfunnsstraff.”¹⁰⁰

Uttalelsen viser at det finnes et *objektivt sjikt mellom ubetinget og betinget straff* der det er rom for samfunnsstraff. Også senest i promillesaken HR-2007-00327-A har Høyesterett uttalt at det eksisterer et slikt sjikt. For gjennomgang av denne viser jeg til avsnitt 2.2.4.5. Sitatet over viser imidlertid at et mellomsjikt mellom betinget og ubetinget straff først og fremst er aktuelt der man står overfor noe som er objektivt målbart, slik fart, kronebeløp og promille er.

Om det i fremtiden vil idømmes samfunnsstraff i saker om falsk forklaring eller i andre lovbruddskategorier der det er prosedert på et mellomsjikt mellom betinget og ubetinget straff vil bare tiden vise. Jeg går nå over til å oppsummere utviklingen i samfunnsstraffens anvendelsesområde.

2.3 Oppsummering – Høyesteretts kriterier for bruk av samfunnsstraff

Under fremstillingens avsnitt 2.2.4 har jeg sett på kriterier som taler for og i mot samfunnsstraff. Jeg har behandlet et utvalg¹⁰¹ av de 81 avgjørelsene og pekt på de kriteriene jeg fant fremtredende for utviklingen i samfunnsstraffens anvendelsesområde. Noen av disse har vært grundig omtalt, mens andre har vært gjenstand for mindre omfattende omtale. Bakgrunnen for dette er det relativt store antall avgjørelser og oppgavens størrelsesmessige begrensning.

¹⁰⁰ Se avgjørelsen avsnitt 10.

¹⁰¹ Jamfør avsnitt 2.2.2.

Jeg finner at det generelt er en avveining av de allmennpreventive og individualpreventive hensynene som avgjør om det er rom for samfunnsstraff, se i den sammenheng avsnitt 1.4. Etter arbeidet med fremstillingen er jeg kommet til at Høyesterett hovedsakelig legger følgende kriterier til grunn:

Lav eller ung alder er et kriterium som taler for å idømme samfunnsstraff også selv om saken for øvrig ikke innehar noen unnskyldende momenter. Dette fremgår i flere saker, senest i avgjørelsen HR-2007-00327-A, se fremstillingens avsnitt 2.2.4.5. Også i fartssaken inntatt i Rt. 2003, s. 456 var ung alder avgjørende for bruk av samfunnsstraff.

Dersom saken gjelder lovbestemmelser som er ”*gitt til vern av viktige samfunnsinteresser og som er grunna i tungtvegande samfunnsomsyn*” er dette et moment som taler mot bruk av samfunnsstraff, se avgjørelsen Rt. 2006, s. 1246 (Hiv-smitte) i fremstillingens avsnitt 2.2.4.6.

At domfelte er i en *rehabiliteringssituasjon* er et typisk kriterium for idømmelse av samfunnsstraff, men i noen saker er graden av rehabilitering ikke sterk nok til at man idømmer samfunnsstraff i stedet for ubetinget fengsel, se Rt. 2006, s. 1454 om trygdebedrageri. I narkotikasaken Rt. 2006, s.1096 uttales det at det ikke foreligger en *egentlig* rehabiliteringssituasjon og i narkotikasaken inntatt i Rt. 2004, s. 492¹⁰² ble det uttalt at *klare og sterke rehabiliteringshensyn eller andre spesielle forhold* måtte foreligge for at det skulle idømmes samfunnsstraff i en så alvorlig sak.

Omsorg for barn viser seg å være et moment som taler for samfunnsstraff. Dette henger i noen saker sammen med domfeltes rehabiliteringssituasjon. I narkotikasaken inntatt i Rt. 2002, s. 208 ble domfeltes omsorgssituasjon ble ansett å være en viktig motivasjon for å komme ut av narkotikamisbruket.

¹⁰² Avgjørelsen har ikke vært gjenstand for behandling i denne fremstillingen, men er omfattet av de 81 avgjørelsene. Kriteriet er gjengitt i avgjørelsen Rt. 2006, s. 161 i fremstillingens avsnitt 2.2.4.4.

At det foreligger *formildende omstendigheter* er et kriterium Høyesterett har brukt i mange saker der man har vurdert om samfunnsstraff skal benyttes. I narkotikasaken Rt. 2006, s. 1093 ble det vektlagt at domfelte hadde endret sin livssituasjon og kommet vekk fra et ruspreget miljø.

Lang tid fra den straffbare handling til pådømmelsen synes å være et argument, men jeg har ikke funnet noen klar konklusjon på dette. Lang saksbehandlingstid alene vil neppe begrunne samfunnsstraff dersom saksforholdet er alvorlig og det ikke foreligger andre hensyn som taler for at samfunnsstraff idømmes. Se imidlertid behandlingen av Rt. 2004, s. 1074 om unnlatt regnskapsføring og senere Rt. 2005, s. 1210 om vold mot politiet.

Kort tid mellom domfellelse og soning til nytt lovbrudd begås kan tale i mot samfunnsstraff, se Rt. 2004, s.1495 som gjaldt tilbakefallskriminalitet i form av tyveri, se fremstillingens avsnitt 2.2.4.2.

Uforklarlig impulshandling kan være et moment som taler for samfunnsstraff, jamfør den tidligere omtalte sedelighetssaken inntatt i Rt. 2004, s. 327. I denne saken var det også et moment at overgrepet ble ansett å være *enkelstående*, samt at det ble ansett å foreligge *klare individualpreventive hensyn*.

Allmennpreventive hensyn taler mot samfunnsstraff, eksempelvis i barnepornosaken Rt. 2005, s. 919 og saker om vold mot politiet. I sistnevnte lovbruddskategori er også det at saksforholdet ikke ble ansett å være av de alvorligste funnet å tale for samfunnsstraff, se Rt. 2004, s. 1961 i avsnitt 2.2.4.3.

Uforbeholden tilståelse er av Høyesterett nevnt som argument for å anvende samfunnsstraff i flere saker. Eksempelvis i narkotikasaken Rt. 2006, s. 1093 ble domfeltes uforbeholdne tilståelse et viktig moment for idømmelse av samfunnsstraff.

At domfelte *tidligere er ustraffet* er også et moment som er blitt vektlagt, jamfør Rt. 2002, s. 1403.

Enkelte saker er av Høyesterett ansett å være for alvorlige til at samfunnsstraff kan benyttes, se saken som gjaldt Hiv-smitte, inntatt i Rt. 2006, s.1246, likskjendingssaken inntatt i Rt. 2004 s. 610 samt saken om grov barneporno, inntatt i Rt. 2005, s. 919.

Som man ser er det oppstilt mange kriterier for og mot samfunnsstraff fra Høyesteretts side. Gjennom arbeidet med denne fremstillingen har jeg funnet at Høyesterett har funnet og brukt et økende antall kriterier i vurderingen av om samfunnsstraff skal idømmes. Jeg finner derfor grunnlag for å trekke den konklusjon at samfunnsstraffens anvendelsesområde er blitt utvidet de senere år og støtter også denne konklusjonen på lovendringen av 1.1.2006, se avsnitt 1.5.4. Lovendringen ble gjennomført for å kunne anvende reaksjonen i større grad og da særlig med tanke på narkotikaforbrytelsene.

Mitt inntrykk er også at dersom det foreligger gode individualpreventive grunner for å anvende samfunnsstraff, er ikke Høyesterett fremmed for å anvende reaksjonen på nye områder, jamfør sedelighetssaken Rt. 2004, s. 327.

Neste kapittel oppsummerer fremstillingen og jeg ser på hvilken rolle samfunnsstraff kan få i fremtiden.

3 Kapittel 3 Samfunnsstraffens fremtid

3.1.1 Stemningen i samfunnet

Som nevnt innledningsvis i fremstillingen, er samfunnsstraff et aktuelt tema. I media ser man ofte at samfunnsstraff er en reaksjon som engasjerer.

TV2's programleder Otto Jespersen startet nylig gjennomføringen av samfunnsstraffen han ble ilagt etter å ha kjørt 132 km/t i en 80-sone. Verdens Gang skrev følgende etter domsavsigelsen i Borgarting lagmannsrett:

*”Rikets røst»-komiker Otto Jespersen (52) slipper å sone femten dager bak murene - men må utføre 30 timers samfunnsstraff og delta i samtalegrupper om «promillekjøring, for høy fart, kriminalitet og så videre».*¹⁰³

Kriminalomsorgen har avgjort at Jespersen skal utføre samfunnsnyttig tjeneste ved å koke suppe hos Natteravnene i Oslo¹⁰⁴. Selv sier domfelte følgende om straffen:

” - Jeg må si jeg stiller spørsmålsteget ved straffemetodene her i landet. Skal dette være en straff? Å få være med å renske opp i Oslos gater, om enn ikke i første rekke, er jo en belønning, sier Jespersen.”¹⁰⁵

Jeg antar at Jespersens uttalelse er ironisk ment, men oppslaget i Verdens Gang viser at samfunnsstraff er en reaksjon som engasjerer både media og den straffedømte. Uttalelsene i Kriminalmeldingen¹⁰⁶ om mangelen av et straffende moment, kan for enkelte domfelte sies å medføre riktighet - i dette tilfellet for Otto Jespersen.

Ikke bare Verdens Gang bruker spalteplass på samfunnsstraff. I Aftenpostens lederartikkel gikk man kraftig ut mot manglende bruk av samfunnsstraff:

¹⁰³ Verdens Gang, www.vg.no : Tilgang: <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=130609> [25.03.2007].

¹⁰⁴ Se fremstillingens avsnitt 1.5.7 vedrørende samfunnsstraffens innhold.

¹⁰⁵ Verdens Gang. Tilgang: <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=170261> [lese dato: 20.03.2007].

¹⁰⁶ Jamfør fremstillingens avsnitt 1.5.1.

”Høyesterett har nylig sendt en ung mann i fengsel i 30 dager for legemsbeskadigelse etter et skoleball i Kristiansund.

Domfelte var da drøyt 18 år gammel. Utenfor festlokalet kom han i klammeri med en annen elev. Det endte med et slag med knyttet hånd i ansiktet på medeleven. Såret måtte sys igjen med to sting.

I tingretten ble 19-åringen dømt til 45 timers samfunnsstraff. Legdommerne utgjorde flertallet, fagdommeren ville ha ubetinget fengsel. En overivrig aktor anket til lagmannsretten. Resultatet ble det samme.

Men i Høyesterett fikk statsadvokaten medhold. Rikets øverste dommere ville ikke fravike prinsippet om ubetinget fengselsstraff for legemsbeskadigelse, og dømte 19-åringen til 30 dagers fengsel. En enstemmig rett fant at det ikke forelå "særlige omstendigheter" som kunne ha gitt et annet resultat.

Dommerne legger til grunn at voldsbruken ligger i nedre sjikt av legemsbeskadigelse, altså på grensen ned mot legemsfornærmelsen. De legger ikke vekt på tilståelsen, guttens alder eller at han har betalt erstatning for ødelagte briller og mobiltelefon - i tillegg til at han har bedt om unnskyldning.

Høyesterett gir her et uheldig signal til våre øvrige domstoler. En slik sak burde ligge midt i målgruppen for samfunnsstraff, slik Stortingets intensjon med denne er.

Det blir galt når en ungdom som oppfører seg dumt på et skoleball, sendes på videregående forbryterskole i fengselet.”¹⁰⁷

Jeg lar denne artikkelen tale for seg selv da den beskrivende for samfunnsstraffens engasjerende posisjon i samfunnet. Jeg går nå over til å oppsummere fremstillingen.

¹⁰⁷ Aftenposten. Tilgang: http://www.aftenposten.no/meninger/leder_morgen/article1520241.ece [16.04.2007].

3.1.2 Oppsummering – utviklingen i bestemmelsens anvendelsesområde

Hovedproblemstillingen for spesialoppgaven var *utviklingen i anvendelsesområdet* for samfunnsstraffen. Underproblemstillingene var følgende: *I hvilke saker har Høyesterett funnet det riktig å anvende samfunnsstraff? I hvilke saker har Høyesterett vurdert å anvende samfunnsstraff, men ikke funnet reaksjonen egnet?*

Med hensyn til *om det er bestemte sakstyper Høyesterettsdommerne er uenige i* henviser jeg til avsnitt 2.2.4.7.

Etter å ha arbeidet med denne fremstillingen finner jeg at samfunnsstraffen er i stadig utvikling. Samfunnsstraffen har vært brukt i stadig flere lovbruddskategorier siden 2002. Dette er i tråd med lovgivers intensjon om et større anvendelsesområde.

Det går imidlertid etter Høyesteretts praksis en grense for hvilke saksforhold og hvilke domfelte som er aktuelle for samfunnsstraff. Dette har Høyesterett markert i flere saker selv om det har foreligget relevante individualpreventive hensyn som har talt for samfunnsstraff.

Jeg vil hevde at dersom erfaringene etter bruk av reaksjonen på nye områder er gode vil samfunnsstraff bli benyttet i stadig større omfang og ved alvorligere lovovertridelser enn det vi har sett frem til i dag. Slik jeg ser det kan dette særlig vise seg ved saksforhold som befinner seg i et mellomstilt mellom betinget og ubetinget straff.

Også i fremtiden vil det etter mitt skjønn være en grense for hvilket anvendelsesområde samfunnsstraffen kan ha. Slik jeg ser det taler allmennpreventive grunner for at volds- og sedelighetsaker fortsatt skal befinne seg aller ytterst i anvendelsesområdet for samfunnsstraffen. Drapssaker bør etter mitt skjønn være en lovbruddskategori som ligger utenfor anvendelsesområdet, men det kan tenkes at det også i en drapssak kan foreligge så spesielle omstendigheter at Høyesterett finner å kunne forsvare en reaksjon i frihet.

Den alminnelige rettsoppfatningen i samfunnet er også i stadig forandring og utvikling. Dette kan i fremtiden føre til en lovendring der det legges opp til enten et snevrere eller et videre anvendelsesområde enn i dag. Min spådom er at samfunnsstraffen er kommet for å bli og jeg vil hevde at man neppe ser den i en snevrere form i fremtiden.

Litteraturliste

Aftenposten. www.aftenposten.no. Tilgang:

http://www.aftenposten.no/meninger/leder_morgen/article1520241.ece [lese dato: 16.04.2007]

Andenæs, Johs. (2004): *Alminnelig strafferett*. 5. utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn. Oslo, Universitetsforlaget.

Auglend, Ragnar L., Henry John Mæland og Knut Røsandhaug (2004): *Politirett*. 2. utgave, Oslo, Gyldendal akademisk.

Bratholm, Anders og Magnus Matningsdal (2003): *Straffeloven. Kommentanutgave. Første Del. Almindelige Bestemmelser*. Oslo, Universitetsforlaget.

Folkehelseinstituttet. www.fhi.no. Tilgang:

http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5648&MainArea_5661=5648:0:15,2917:1:0:0::0:0&MainLeft_5648=5544:47081::1:5647:4::0:0 Lese dato: [lese dato: 14.04.2007]

Hennum, Ragnhild (2002): "Domstolenes utmåling av straff – en undersøkelse av rettspraksis" på www.regjeringen.no. Tilgang:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/rapporter/2002/Domstolenes-utmaling-av-straff---en-unde.html?id=461042 [lese dato: 19.04.2007]

Holmboe, Morten (2004A): "Samfunnsstraff i nyere rettspraksis – en oversikt". I: *Lov og Rett* 2004, s. 532-552 (LOR-2004-532). Universitetsforlaget.

Holmboe, Morten (2004B): ”Ungdom, fart og samfunnsstraff – noe om utviklingen i rettspraksis” I: *Tidsskrift for Strafferett* nr. 1 2004 s. 44 (TFST-2004-44). Gyldendal Akademisk.

Højdahl, Torunn og Ragnar Kristoffersen (2006): *Dømt til samfunnsstraff*. Forskningsrapport. Oslo, Kriminalomsorgens utdanningscenter, KRUS.

Innstilling til Odelstinget. Innst. O. nr. 60 (2000-2001) *Innstilling fra justiskomiteen om lov om gjennomføring av straff m.v. (straffegjennomføringsloven)*.

Innstilling til Stortinget. Innst. S. nr. 175 (1979-80) *Innstilling frå justiskomiteén om kriminalpolitikken*.

Karnov. Lødrup, Peter, Knut Kaasen, og Steinar Tjomsland (2005): *Norsk Lovkommentar 2005*. Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS.

Karnov. §28a, note 110. Tilgang: javascript:noteLink ('http://www.rettsdata.no/NXT/gateway.dll/lover/119020522-10/119020522-10~b1/119020522-10~k2?f=templates\$fn=document-frame.htm\$3.0\$q=\$x=\$nc=9185#N19020522-10~107') [lese dato: 19.04.2007]

Kriminalomsorgen. www.kriminalomsorgen.no. Tilgang: <http://www.kriminalomsorgen.no/index.php?id=334552> [lese dato: 12.04.2007]

Larsson, Paul (1991): *Et konstruktivt onde?* Magistergrad i Kriminologi våren 1991. Universitetet i Oslo.

Larsson, Paul (1997): ”Individualprevensjon”. I: *Kriminologi* på s. 349-362. Finstad, Liv og Cecilie Høigård (red.), 1997. Oslo, Pax Forlag A/S.

Lovdata. Tilgang: <http://www.lovdata.no/info/norlex.html#DOMMER> [lese dato: 23.02.2007]

Matningsdal, Magnus og Asbjørn Strandbakken (2004): "Straffenivå og straffeteorier i norsk strafferett anno 2001". I: *Jussens Venner* nr. 1 2004 s.1-17.

NOU 1982:4 *Prøveprosjekt med samfunnstjeneste*.

Odelstingsproposisjon, Ot.prp. nr. 72 (1989-90) *Utkast til lov om endringer i straffeloven m.v. (samfunnstjeneste)*.

Odelstingsproposisjon, Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) *Gjennomføring av straff m.v. (straffegjennomføringsloven)*.

Odelstingsproposisjon, Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) *Om lov om straff*.

Regjeringen. Tilgang:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/pressesenter/pressemeldinger/2005/Okt-bruk-av-samfunnsstraff.html?id=103407> [lese dato: 20.04.2007]

Riksadvokatens rundskriv (1998) nr. 1, del II, "Narkotikasaker - kvantumets betydning for den rettslige bedømmelse og bruk av forelegg".

Røstad, Helge (1993): "Samfunnstjeneste – en ny straffart". I: *Innkast i straffefeltet: utvalgte emner i strafferett* på s.341-391. Oslo, Universitetsforlaget.

Rundskriv G-49/89 pr. 21.03.1989. *SAMFUNNSTJENESTE – VEILEDNING FOR DOMSTOLER, PÅTALEMYNDIGHET OG KRIMINALOMSORG I FRIHET*. Det kongelige justis- og politidepartement.

Schafft, Angelika (1997): "Almenprevensjon". I: *Kriminologi* på s. 363-373. Finstad, Liv og Cecilie Høigård (red.)1997. Oslo, Pax Forlag A/S.

Stortingsmelding. St.meld.nr.104 (1977-78) *Om kriminalpolitikken*.

Stortingsmelding. St.meld. nr. 27 (1997-98) *Om kriminalomsorgen*.

Statistisk sentralbyrå. www.ssb.no. Tilgang: www.ssb.no/emner/03/05/a_krim_tab/tab/tab-2006-10-20-26.html [lese dato: 26.02.2007] og tabell nr. 28 *Straffereaksjoner, etter type reaksjon og hovedlovbrudd. 2005*. Tilgang: http://www.ssb.no/emner/03/05/a_krim_tab/tab/tab-2006-10-20-28.html [lese dato: 26.02.2007] .

Verdens Gang. www.vg.no. Tilgang: <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=170261> [lese dato: 20.03.2007].

Vedlegg

Vedlegg 1. Tabell over avgjørelsene som danner grunnlag for fremstillingens kapittel 2. Avgjørelsene er inndelt etter lovbruddskategorier og det er referert til publiseringssted.

Lovbruddskategori	Antall	Publisert
Veitrafikkrett, promillekjøring/ fartsoverskridelse/ manglende førerkort	9	HR-2007-00327-A, Rt. 2005, s. 170, Rt. 2005, s. 168, Rt. 2004, s. 1776, Rt. 2004, s. 1774, Rt. 2004, s. 1772, Rt. 2004, s. 1440, Rt. 2003, s. 907, Rt. 2003, s. 456
Bedrageri	12	HR-2006-02134-A, Rt. 2006, s. 1454, Rt. 2005, s. 185, Rt. 2004, s. 1384, Rt. 2004, s. 1381, Rt. 2004, s. 1379, Rt. 2004, s. 1061, Rt. 2003, s. 1464, Rt. 2003, s. 830, Rt. 2003, s. 320, Rt. 2003, s. 245, Rt. 2002, s. 1403
Legemskrenkelse	1	Rt. 2005, s. 1096
Legemsbeskadigelse	9	Rt. 2006, s. 1447, Rt. 2006, s. 1298, Rt. 2006, s. 382, Rt. 2004, s. 1626, Rt. 2004, s. 1396, Rt. 2004, s. 1066, Rt. 2004, s. 1016, Rt. 2004, s. 804, Rt. 2002, s. 742
Hiv-virus (smittefare)	1	Rt. 2006, s. 1246
Fremmedrett (misbruk av pass)	1	Rt. 2006, s. 1121
Narkotikaforbrytelse simpel/ grov	20	Rt. 2006, s. 1118, Rt. 2006, s. 1096, Rt. 2006, s. 1093, Rt. 2006, s. 161, Rt. 2005, s. 1574, Rt. 2005,

		s. 1571, Rt. 2005, s. 1312, Rt. 2005, s. 1070, Rt. 2005, s. 781, Rt. 2005, s. 755, Rt. 2005, s. 478, Rt. 2005, s. 343, Rt. 2005, s. 38, Rt. 2004, s. 1392, Rt. 2004, s. 774, Rt. 2004, s. 772, Rt. 2004, s. 492, Rt. 2003, s. 1153, Rt. 2003, s. 211, Rt. 2003, s. 208
Tyveri simpelt/ grovt inkl. biltyveri	3	Rt. 2006, s. 1059, Rt. 2004, s. 1498, Rt. 2004, s. 1495
Underslag simpelt/ grovt	2	Rt. 2006, s. 853, Rt. 2004, s. 497
Falsk forklaring	2	Rt. 2006, s. 713, Rt. 2005, s. 190
Drap	1	Rt. 2006, s. 641 ¹⁰⁸
Vold mot politiet	4	Rt. 2005, s. 1096, Rt. 2005, s. 728, Rt. 2005, s. 1961, Rt. 2004, s. 1596
Vold i familieforhold	1	Rt. 2005, s. 938
Barnepornografi	1	Rt. 2005, s. 919
Sedelighetsforbrytelse	5	Rt. 2005, s. 663, Rt. 2005, s. 564, Rt. 2005, s. 559, Rt. 2004, s. 327, Rt. 2003, s. 1455
Uaktsomt drap i trafikken	1	Rt. 2005, s. 586
Ran (simpelt)	1	Rt. 2005, s. 573
Merverdiavgifts-, lignings- og regnskapsloven	2	Rt. 2005, s. 158, Rt. 2004, s. 1074
Bruk av falske penger	1	Rt. 2004, s. 1701
Likskjending	1	Rt. 2004, s. 610

¹⁰⁸ Saken omhandler ikke spørsmål om samfunnsstraff, men er omfattet av treffet da ordet ”samfunnsstraff” står i sammendraget. Heller ikke tingretten eller lagmannsretten har vurdert samfunnsstraff i saken.

Skadeverk	1	Rt. 2004, s. 94
Kreditorbegunstigelse	1	Rt. 2003, s. 1783
Totalt	81	